

VENČEK

PRAVLJIC IN PRIPOVEDEK.

V vodi vzre veliko poslopje. Stalo je na strmem hribu.
Imelo je tri nadstropja in tudi zvonik.

VENČEK

pravljic in pripovedek.

Slovenski mladini

spisal

Josip Freuensfeld.

Kar Vrhovc

Drugi natis.

V Ljubljani 1894.

Založil in prodaja Janez Giontini.

35042

VII A g

Uvod.

Srečen, trikrat srečen, ako še imaš zlato mater! Čúvaj jo, kakor punčico svojega očesa; bráni jo vseh nesreč in nezgód; odgánjaj jej skrbi in grenkosti! Lájšaj in slajšaj jej življenje; zakaj ona je prva in največja dobrotnica tvoja na zemlji!

Tudi jaz sem imel mater, ki je záme skrbela noč in dan. A zdaj je ni več. Odnegli so mi jo ter déli v temno jamo. Spomin na njo bedi pa še v moji duši. In ta živi, neizbrisljivi spomin na zlato mater rodil je pričujočo skromno knjižico. V njej najdeš veselje in radost izza nežne mladosti.

Zvečer, kedar se je zmračilo, navadno moji roditelji niso takoj prižgali luči, marveč še le ko je odzvonilo «Zdravo Marijo». Do tega trenutka sedela sva z materjo na klopi pri peči. Ako sem bil po dnevi priden, pripovedovali so mi pravljico ali pripovedko, katero sem poslušal z odprtimi ušesi.

Hitro so minila tista srečna leta mladosti. A materinih pravljic in pripovedek nisem pozabil. Nekaj sem jih zapisal. Ná jih, predraga mladina! Meni bi bilo zadostno plačilo, ako bi jih Ti čitala vsaj približno s tistim veseljem, s katerim sem jih jaz nekdam poslušal.

Povodni mož.

Bil sem še otrok. Imel sem dobro babico, ki mi je večkrat kaj lepega pripovedovala. Kedarkoli se je zmrčilo, niso moji roditelji takoj prižgali luči, ampak še le tedaj, kedar je odzvonilo «Zdravo Marijo». A midva z babico sva v tem sedela na klopi pri peči. Malone vsak večer so mi pripovedovali kako novo pripovedko, katero sem jaz z odprtimi ušesi poslušal. Mnogo teh pripovedek hranim še zdaj v spominu, in tu podam tudi tebi, predraga mi mladina, jedno tako o «povodnem možu».

Kakih deset minut od bistre Save leži prijetna vas Poljane. Tu so živeli roditelji, ki so imeli sina jedinca, po imenu Blažka. Bil je v najstarejšem letu svoje dobe. Dasi je bil Blažek drugače priden deček, imel je vendar to slabost, da se je hodil vsak dan kopat. Kedar se je popoldne končala šola, takoj je šel s svojimi tovariši proti Savi.

Naj bi bili njegovi roditelji še tako ostro ravnali ž njim, domá bi ga ne bili mogli obdržati.

Otroci so imeli že odločeno mesto, kjer so se smeli kopati; tu je bila Sava zelo plitva. Ali Blažek se je na tem kraju vselej z nevoljo kopal. Vsakikrat je norčujoč se dejal: «Tu se naj kopljejo žabe, a ne mi; idimo rajši tja gor k oni jelši, kjer je Sava bistrejša in bolj deroča.» Ali otroci so mu vselej z grozo in strahom dejali: «Bog nas varuj tja blizu iti, kjer šumi vrtinec, ki ga suče — povodni mož.» Blažek jim na te besede ni nikoli odgovoril ter je vselej ostal pri njih.

Bilo je jako vročega poletnega dne. Solnce je pripekalo s tako silo, kakor bi hotelo izsušiti vse studence in potoke. Nebo je bilo jasno kakor ribje oko. Ali glej! ondi izza modrih gorá se vzdigujejo polagoma temnosivi oblaki. Bilo je popoldne; ura v cerkvenem stolpu je odbila ravno tri. Šola je končala. Kakor bučelni roj so se spustili otroci vsak na svoj dom. Danes ni bilo niti jednega nazaj na vaški prostor, da bi se zbrali in šli k Savi. Roditelji so jim prepovedali ter jih opomnili, da se bliža huda ura. Tudi Blažku so rekli oče, da pride kmalu blisk in grom. Ali kaj je bilo danes

z Blažkom? Ves dan je bil nekako nemiren, in zdaj ga je neka skrivna moč vlekla k Savi.

Bridko mu je bilo, ko je slišal očetove ostre besede, in debele solze se mu vlijó po lepem rudečem lici. In ravno danes mora iti. Oče odidejo iz sobe, in Blažek je ostal sam v njej.

Tiho se bliža k durim, počasi jih odpré ter se ozira okrog; a nikogar ni bilo blizu. Zdaj smukne tiho iz hiše in teče skoz vas naravnost k Savi.

Kaj ga je vender tako gnalo, tega niti sam ni vedel; ali nekak skriven strah in neznano hrepenenje je čutil v svojem srcu.

Vedno je še tekel.

Zdajci mu na uho póči zamolklo šumenje deroče Save. Kako je to šumelo, da mu je pretresalo mlado telo. In pribežal je zopet v les, ki se vije ob reki Savi. Skozi ta gozd žubori bister potok, izlivajoč se v Savo.

Danes se ni brigal Blažek za vse te stvari, ampak hitel je neprestano. Listje nad njim je čudno šumevalo, kakor bi ga hotelo sva-riti: «Vrni se, vrni se k ljubim roditeljem!» Potok mu je žuborel: «Teci po tem potu nazaj, da ne bo prepozno!»

Ali njegovo uho je bilo gluho. Blažek ni videl, da so se nad gozdom zbirali sivi

oblaki, iz katerih je švigal blisk za bliskom. Močneje mu je bilo šumenje Save na uho. Še nekaj korakov, in videl je pred seboj znani vrtinec. Sava je imela kalno vodo ter je bila danes močno večja.

Blažek je obstal pri jelši ter zrl v kalno vodo; gledal je v grozno šumeči vrtinec ter poslušal to zamolklo šumenje. Vlekel je na uho, in zdelo se mu je, da sliši besede: «Skoči, skoči, deček ljubi! prijetno je bivati v vodi.»

Ko bi vedeli, kako so mu pretresle te besede ubogo srce! To je bila tedaj ona neznaná moč, ki ga je vlekla k Savi.

Kakor bi trenil, vrgel je raz sebe svojo suknjico ter stopil k deroči reki. V tem trenutku se je zablislilo na otemnelem nebu in zagrmelo je, da se je stresla zemlja. — Toda bilo je zamán! — Blažek ni slišal svarečega grmenja — tudi ni videl, da ga opazuje nekdo iz vode.

Malo še je postal na bregu in — skočil je v deročo reko. Oči so se mu zaprle, in kakor v sivem mraku je videl, da se mu bliža mož prijaznega lica in milih očij; čutil je, kako ga je mož z rokama objel ter ga nesel s seboj, Bog si ga vedi, kam. Črna noč je nastala pred njegovimi očmi; ničesar ni več videl niti slišal.

V mehki, kakor steklo prozorni postelji se je vzbudil Blažek. Pred seboj je videl zopet onega moža s prijaznim licem. In ta neznani mož se je nagnil k njemu ter mu ljubeznivo rekel na uho: «Ne boj se me, deček, ne! Jaz te ljubim!» To rekši, prijel je Blažka za roko ter ga lahko vzdignil iz postelje. Čudeč se, gledal je deček okoli sebe, kajti vse, kar je videl, bilo je prozorno kakor steklo. Sredi sobe je stala miza, ondi ob steni visoka omara in malo dalje zopet čedna skrinjica, a vse se mu je zdelo stekleno.

Tiho je dejal Blažek samemu sebi: «Kje sem vender?»

Zdajci ga mož zopet k sebi pritisne, govoreč mu: «Jeli se ne spominjaš več, kako si skočil v silni vrtinec? Duša bi bila zapustila tvoje telo, ako bi te jaz ne bil že poprej ugledal ter bi te ne bil odnesel v svojo kristalno palačo. Poglej malo ven,» in vedel ga je k oknu, «kako okoli te hiše buči Sava, a tukaj v hiši je vender vse lepo mirno in tiho. Jaz vladam pod vodo in sem gospodar te lepe palače. Ljudje, hodeči po zemlji, imenujejo me povodnega moža.»

Pri zadnjih besedah se je Blažek stresel po vsem telesu, kajti slišal je pripovedovati, da je povodni mož zeló neusmiljen in hudoben.

«Ne boj se me, jaz te ljubim, te ljubim,» dejal mu je zopet povodni mož. Blažek se je zdaj nekoliko ohrabril ter je vprašal povodnega moža: «Ali ste sami tukaj?»

«Da, da! sam sem, sam!» odgovori mu mož. «Tebe sem že večkrat videl, kedar si stal ob reki in gledal v vrtinec; vedno sem si želel tebe imeti pri sebi. Dobro sem vedel, da bodeš danes prišel k meni, in zato sem tako vesel.»

«In če me res tako zeló ljubite, ostanem pri vas,» reče veselo Blažek; «samo to bi rad vedel, ali nimate več sob kakor samo to jedino? Moji roditelji domá imajo dve; jedno večjo, drugo manjšo.»

Povodni mož se mu nasmehne, rekóč: «Pojdi z menoj!» in vedel je dečka po dolgem hodu v drugo sobo.

«Glej, to je moja srebrna soba,» reče mož dečku, ki se je ves osupel oziral okoli; kajti v tej sobi je bilo vse od čistega srebra. Rad bil bil Blažek v tej sobi ostal, ali povodni mož mu reče: «Idiva dalje!» in prišla sta v sobo, kjer je bilo vse od samega čistega zlata ter se je tako blestelo, kakor bi človek gledal v solnce. «To je moja zlata soba!» reče povodni mož.

«Tu naj ostanem,» prosi Blažek, «tu se mi zeló dopade.»

«Lahko ostaneš,» odgovori povodni mož; «ali poprej si moraš vse moje stanovanje ogledati.» To rekši, vedel je Blažka dalje iz te sobe.

Duri v tretjo sobo se odpró, in Blažek bi se bil malone zgrudil od prevelikega začudenja, ako bi ga ne bil povodni mož držal za roko.

«Glej, to je moja zadnja, demantna soba.» Kako je Blažek vse to gledal! Sredi sobe je visela velika zala svetilnica, na kateri ni bilo sveč; namesto njih so bili sami veliki demanti, ki so razsvetljevali sobo, kakor najsvetlejša luč.

Med tem ko je Blažek vse te lepote gledal, šel je povodni mož po sobi na prostorno stran od durij. Ondi je pritisnil neko čudno pero, in zagrinjalo, katerega Blažek poprej opazil ni bil, ker je mislil, da je to stena, vzdigne se kvišku.

«Pristopi bliže k meni!» reče Blažku povodni mož. Blažek pristopi in vidi, da še ni konec demantne sobe. A v tem drugem oddelku demantne sobe je bilo zopet nekaj še bolj čudnega. Skoz sobo je žuborel potoček, čist kakor najčistejši kristali.

«Umij se s to vodo, in slišal bodeš, česar še nisi nikoli slišal!» Takoj se Blažek umije.

Ali glej čuda! Na uho mu je zdaj zadonelo neko nerazumno žuborenje potoka. In to tihotno žuborenje se je izpremenilo polagoma v tanko šumljanje in šepetanje dreves.

Bolj in bolj je Blažek vlekel na uho. Ta skrivnostni šepet dreves je postajal tem močnejši in se izpremenil v lepo doneč glas slavčev. A Blažek je slišal že tolikrat slavca gostoleti, in vendar je bilo to gostolenje stokrat lepše!

Toda čuj! čuj! To otožno gostolenje se je prelilo v glasove, v mile človeške glasove! Kako krasna je ta pesem! Pa saj to ni ono šumenje potoka, ni lahni šepet dreves niti gostolenje slavčevo, nego to so razumljivi človeški glasovi! Kako čudno je bilo Blažku pri srci; on ni vedel, da v tem, ko posluša te čarobne glasove, minévajo ure, dnevi, meseci; on vsega tega niti čutil ni!

In ti človeški glasovi so se polagoma zopet izpremenili v tiho žuborenje potoka. Blažek se pri vsem tem skoro ganil ni. Povodni mož ga vzdrami, rekóč: «Idiva zdaj, da si malo počineš; ti si truden.»

Komaj se je deček splazil za možem, tako tesno mu je bilo pri srci. Pred očmi se mu je naredila tema, da ni opazil niti zlate niti srebrne sobe; samo oni čarodejni glasovi so mu zveneli po ušesih.

V prvo sobo prišedši, spravi se Blažek takoj v posteljo. Sladki spanec ga obide. Povodni mož se tiho približa k dečkovi postelji. Ondi postoji ter otožno zré na spečega otroka; tiho reče sam v sebi: «Kako te ljubim! ali kaj! ti si pozemsko dete, in jaz te ne morem imeti vedno pri sebi. O, že zdaj čutim, da se ti kmalu domotožje oglasi v tvojih mladih prsih, in zapustiti me moraš, jaz pa bodem potlej zopet sam, sam, kakor sem bil do sih dob.»

Kakor demant se mu je zablestela solza v očesu, in počasi je odšel iz sobe. Blažek pa je sanjal. Bil je zopet v demantni sobi. Zagrinjalo se je vzdignilo samo ob sebi, in stopil je k potoku. Tu je zopet poslušal ono čarobno izpremnjavo milih glasov.

Sedaj pa se mu je zdelo vse drugače, še vse lepše in krasnejše je bilo. Zdelo se mu je, da čuje domače glasove. V njegovi duši se vtrne spomin na ljubi domači dóm. Presladko šumljanje ga je spominjalo na oni mali potok, ki se vije skozi gozd ter se izliva v Savo. Ta šepet se mu je dozdeval šepet domačega gozda, po katerem je tolikrat tekal; in to žgolenje je bilo žgolenje milih ptičic v domačem logu.

In kaj pa ti glasovi? — Blažek je poslušal. Ali ni to oni ljubeznivi glas, katerega

je največkrat slišal v življenji? Ali ni to glas premile matere? — — Da, da! to je materin glas! — Blažek še bolj vleče na uho. Čul je besede:

Dete moje, dete milo,
Jaz te kličem, a zamán!
Kam si vender se zgubilo?
Da te iščem noč in dan.

Izprašujem gozd šumeči,
Ali on ne vé za te,
Vprašam potok žuboreči,
Vprašam ljube ptičice.

Ali vsak mi tiho pravi:
Ni mi znano, mati ne!
Pojdi, pojdi, tjakaj k Savi,
Nikdo drug, le ona vé.

Sava mi je zašumela:
O ne jokaj več bridkó,
Dolgo več ne boš trpela,
Skoro sin objel te bo.

Po teh besedah se Blažek vzbudi ter gleda okoli sebe. «Skoro sin objel te bo!» zvenelo mu je še po ušesih. A globoko v svojem srci je čutil nekaj, kar je še malo poprej spalo. Vsi blagi spomîni na domovino so mu bili pred očmi. Žalosten in kako žalosten je bil zdaj Blažek. Še le v tem trenutku je spoznal, koliko bridkosti je napravil svojim roditeljem, ker je tako na tihem pobegnil od njih.

Da! ta pesmica ga je ganila; v njej je slišal mili glas svoje žalujoče matere. Solze so mu pritekale iz očij, in globoko je vzdihoval: «Mati, mati!» Vender matere ni bilo k njemu. Med vrati se je prikazal povodni mož. Hitro je skočil Blažek iz postelje ter se je oblekel.

«Čudne sanje sem imel,» reče deček. «Svojo mater sem slišal, kako mило so me klicali ter me povsod iskali.» Črez nekoliko še pristavi: «Uboga mati!» in solze mu zalijó oči.

«Uboga mati!» ponavlja z zamolklim glasom povodni mož. «Vedel sem, da pride to hrepenenje, katerega ti jaz nisem mogel zamoriti.» Blažek pogleda moža ter vidi, da mož žaluje; potem vzdihne, rekóč: «Domov bi rad k svojim ljubim roditeljem.»

«Da, da,» odgovori povodni mož, «jaz vem že to; zakaj li jih nisi pozabil? Saj sem ti vse storil, da bi ostal pri meni; še celó kristalni potok, katerega še nobeno človeško oko ni videlo niti slišalo njegovih glasov, še celó ta potok sem ti pokazal.»

Sedaj pa je še tem močnejše zvenela Blažku otožna pesem po ušesih, in s solzami v očeh prosi: «K materi bi rad, ki po meni tako bridko jočejo!»

«Ne joči se ne, deček moj ljubi,» reče z mehkim glasom povodni mož, «še danes bodeš pri svoji ljubi materi. — Toda kaj naj jaz počnem brez tebe?» pristavil je mož tiho ter objel dečka, poljubivši ga na nežno lice. «Počakaj me malo, skoro pridem!» To rekši, odide.

Čez nekoliko se odpró duri, in povodni mož stopi v sobo ter reče: «Vem, da so tvoji roditelji ubogi; kedar prideš k njim, reci, da jih povodni mož pozdravlja ter jim pošlje ta demant za to, da so mu pustili samo nekoliko trenutkov uživati tako veliko srečo; kedar jim drago naj ga prodadó, da bode te živeli srečno.» S temi besedami dá povodni mož dečku jednega onih kamenov, ki so tako lepo blesteli v demantni sobi. Nato stopi k skrinjici ter odpre ozek predalček. Po vsej sobi se je v tem hipu razlila prijetna omamljiva vonjava, ki je storila Blažka trudnega. Omamljen sede na stol ter kmalu prav sladko zaspi. Povodni mož se mu približa, poljubi ga ter ga lahno vzdigne na svoje roke. — — — — —

Ko Blažek oči odpré, bil je že na obali Save. Plaho se ozira okoli sebe, dasí mu je bilo vse znano. Naglo plane kvišku ter teče po poti skoz gozd. Veselo ga je pozdravljalo drevje s svojim šepetom in potok z žuborenjem.

Sedaj zagleda pred seboj domačo vas. Vse je ondi stalo, kakor je bilo poprej. Kako je hitel po vasi proti hiši! Glasno mu je srce bilo od velikega veselja. Naglo je skočil prek domačega praga ter odprl sobine duri. Ondi pri veliki mizi je sedela njegova mati. Ni se ozrla, ko je Blažek odprl duri, misleč, da je dekla, a ko je Blažek vzkliknil: «Mati, moja mati!» ter ji padel na prsi, oj! takrat ji je vztrepetaló telo, in hitro se je ozrla nanj.

«O Blažek, Blažek! je li res?» in povzdignila je njegovo glavico ter mu zrla v solzno oko. «Moj Bog! Blažek, ti si in nihče drug!» ihtela je od veselja. Z gorečo ljubeznijo ga je pritiskala na svoje materino srce in ga poljubovala z nebeško sladkostjo.

In jokala je solze čistega veselja. «O, kako dolgo te ni bilo; danes je ravno leto in dan, odkar si se izgubil iz materinega naročja!»

Ves osupel gleda Blažek mater ter reče: «Zdaj še le umejem, kaj so pomenile moževe besede: «Idiva sedaj, da si malo počineš, ker si zeló truden.» In kako bi ne bil truden!»

Še le zdaj ga je mati vprašala, kje je bil tako dolgo; v svojem prevelikem veselju ga poprej ni utegnila vprašati, niti ji ni kaj takega prišlo na um, saj se je njeno dete vrnilo, in to je bilo materinemu srcu dovolj.

V mraku so prišli tudi Blažkov oče domov. Tudi očetu je moral vse povedati, kako se mu je godilo pri povodnem možu.

Zopet so bili veseli Blažkovi roditelji: samo Blažek ni bil nič prav vesel. Šumeča Sava ga je vedno spominjala na povodnega moža. Nekega dne se odpravijo Blažkov oče v bližnje mesto ter prodajo ondi za drag denar demant, katerega je Blažek prinesel s seboj. Kmalu potem so prodali svojo staro hišo ter zapustili Poljane. Preselivši se dalje od Save v vas, živeli so vsi do sive starosti veseli in zadovoljni.

Solnčni kamen.

Jasna luna seva na sinjem nebesnem oboku in brez števila zvezdic lesketa na zemljo. Glej, ondi po zeleni livadi hiti bister potok. Na njegovem obrežju raste potočnica, ki lahko pripogiba k vodici svojo glavico. Potok ji pripoveduje mično pravljico. Stopiva bliže, mladi čitatelj, tudi midva smeva poslušati!

Potok je žuboré pripovedoval:

«Zala cvetlica! mnogo, mnogo sem jaz že videl na zemlji. Tjá po travnikih hitéč, vidim in slišim marsikaj zanimivega, toda pod zemljo se še godé vse čudnejše reči, o katerih se še tebi niti ne sanja. Ker je danes tako lepa noč in se še tebi gotovo ne dremlje, povedal ti bom jedno dogodbico, katero sem sam videl.

Nekega dne pride k meni deček, kateremu je bilo dvanajst let. Na obrežju je stal dolgo časa zróč v mojo vodo, od koder je odsevalo njegovo cvetoče in nedolžno obličje.

«Potok, oj žuboreči potok!» nagovori me sedaj. «Sinoči so mi pravili babica, da je v neki gori skrit solnčni kamen, ki se blesti kakor solnce. Povej mi, povej, žuboreči potok, kje je tista gora!»

«Idi zmerom kraj mene navzgor in našel boš goró. Tudi kamen bo tvoj, ako znaš molčati,» odgovorim mu.

Deček mi hvaležno pokima ter se takoj odpravi na pot. Hitro je korakal, in na njegovem obrazu se je videlo neizmerno veselje. Solnce je sijalo pekoče, in dečku so lile znojne kapljice raz čelo. Dve uri je že hodil, vedno zróč tja v daljino; a gore še ni bilo videti. Pogum še mu ni upadel, čvrsto je stopal. Dolgo še je moral iti skoz gozd in njega zapustivši, vidi pred seboj goró. Svoje korake pospeši.

«Tukaj je votlina in v njej solnčni kamen,» rečem mu. Takoj hoče v votlino. Pri vhodu pa zagleda starega možá z dolgo osivelo brado. Deček se ustraši ter postoji.

«Le idi, idi, toda molči!» pravi mu starček, Deček se ohrabri ter gre po dolgi votlini. Po tleh je ležalo vse polno bakrenega denarja; a zá-nj se ni zmenil deček, nego je hitel zmerom dalje. — Pride do druge votline. Pri vhodu vzre krasnega mladeniča, pred

katerim postoji zroč mu v njegove dolge kodre in premile oči.

«Le idi dalje, toda molči!» pravi mu s svarečim glasom mladenič, in deček res hiti po drugi votlini. Tukaj vidi po tleh vse polno srebrnjakov, ki so mu nasproti blesteli. A tudi te pusti. — Pride do tretje votline. Pri vhodu vidi dečka, ki je bil še mnogo mlajši od njega. Ni se ga ustrašil, nego nasmejal se mu je prijazno, hotéč ga nagovoriti.

«Le idi dalje, toda molči!» reče mu deček. Ubogal je dečka ter je hitel molcé po tretji votlini. Na tleh je bilo vse polno lesketajočih rumenjakov. Dopadali so dečku. Kakih deset jih pobere in dene v žep. Sedaj je bil na konci tretje votline. Glej, kaka svetloba mu je blestela nasproti. Deček stopi k četrti votlini.

Kakovo čudo!

Vsa votlina je bila razsvetljena, kakor bi solnce sijalo v njo. Tla so bila narejena od čistega belega mramorja, strop je bil sinji ko nebo in na njem je blestelo tisoč in tisoč majhnih zvezdic. Ob stenah so rastle najlepše cvetlice, kakeršnih še nikdar ni videl deček. Kako je vse to zrl! Mislil si je, da je v nebesih.

Sedaj pa vzre svetel kamen, ki je visel sredi stropa ob zlati verižici. Velik je bil

ko oreh, a bliščal se ko jutranje solnce. Bil je solnčni kamen. Od velike radosti vztrepče deček. Pozabivši svarjenja, vzklikne glasno, da se je tja po votlinah razlegalo: «Solnčni kamen, oj prelepi solnčni kamen!» ter skoči proti njemu, da bi ga prijel. Komaj, komaj pa mu je ušla usodepolna beseda, zagrne ga že črna tema. Nič več ni videl niti slišal. — — — — —

Solnce je vzhajalo, ko se deček vzbudi iz trdega spanja. Ožré se okoli sebe in čudno se mu dozdeva. Videl je pred seboj strmo skalo, izpod katere sem jaz izviral s tihotnim žuborenjem. Votline ni bilo več nikjer.

«Molčal nisem, molčal nisem!» pravi sam sebi ter se napravi na pot proti domu. Šel je po isti poti kakor poprej. Njegov obraz je bil sedaj bled in solze so se mu svetile v očéh.

Čez nekoliko mu rečem: «Ko bi bil molčal, bil bi sedaj najbogatejši človek na svetu; zakaj ti bi ne bil dobil samo zlate verižice in solnčnega kamena, ki je neprecenljive vrednosti, nego tudi vse bogastvo, vse zaklade, ki so v isti votlini zakopani. Toda Bog vé, ali bi bil potem še tako zadovoljen, kakor si bil doslej. Saj veš, da bogatini največkrat niso zadovoljni in zategadel tudi ne srečni. Nekaj pa imaš vender; sezi v svoj žep!»

Deček stori po svojih besedah. Kako se začudi, ko najde samo jasno bliščeče cekine.

«Oj, hvala Bogu!» vzklikne radosti. «Kako bodo veseli moji roditelji! Danes še si bomo kupili moke; saj že tri dni nismo imeli kruha. Kaj pa bodo rekli babica?»

Sami si lahko mislite, kako veseli so bili roditelji in babica, ko so videli dečka zdravega in čvrstega.

Sveti vir.

Nekemu dečku je bilo ime Milován. Dvanajst spomladij je komaj videl. Samo ljubo mater je še imel; očeta je že krival temni grob. A zdaj mu še mati umró. Odnegli so jo na samotno pokopališče. Za krsto ali trugo je šel tudi deček. Glasno je jokal in stokal, ko so možje zagrebli truplo zlate matere. Ondi na grobu je še stal ter ni hotel oditi. Klical je tožno, a mati ga ni slišala.

Solnce se je nagnilo za goré in mrak je legel na zemljo. Milován je še vedno bil na pokopališču. Zdajci vidi po zraku leteti krasnega mladeniča. Imel je peroti in snežno belo haljo. Bil je angelj. Z njegovega milega obraza je odsevala nebeška milina.

«Ne žaluj preveč,» pravi tolažilno angelj dečku. «Matere ne moreš več vzbuditi k življenju in k njej ti tudi ni mogoče takoj priti. Jaz bi te rad vzel seboj, a ne smem.

Ako pa najdeš sveti vir, prišel bom po tebe in te nesel k ljubljeni materi.» Po teh besedah se vzdigne angelj kvišku ter izgine dečkovim očém.

«Sveti vir!» ponavlja Milován. «Enkrat so mi pravili mati, da človek, prišedši do svetega vira, more si želeti, kar si le hoče, in vse se mu izpolni, in jaz ga tudi moram najti!»

Pozno je že bilo. Truden leže deček zraven materinega groba ter glavo nánj položivši zaspi.

Solnce je bilo že visoko na nebesnem oboku, ko se zbudi. Odmolivši kratko molitev, odpravi se na pot iskat svetega vira. Potoval je iz kraja v kraj, iz vasi v vas. Pri vsakem viru je postal ter ga je vprašal, rekóč: «Virček hladni, povej mi, si li ti sveti vir?» Doslej še mu je vsak odgovoril: «Nisem, nisem, deček mili; le dalje potuj!»

Nekega večera pride pod velik, košat hrast. Daleč okoli ni bilo nijedne hiše. Pod drevo je legel počivat. Tu zasliši glasno frfotanje. Ozré se kvišku in ker je mesec jasno sijal, zagleda dva velika orla, ki sta sedla na hrast. Jela sta se pogovarjati ptiča; deček pa je vlekel na uho.

«Priletel sem ravno preko jezera,» pravi orel, ki je bil mnogo večji od družega, «jutri

zgodaj pa se vrnem. Blizu svetega vira imam na strmi skali gnezdo in v njem dva krepka mladiča.»

Začuvši o svetem viru, vztrepetal je Milován radosti. «Jutri zgodaj se hočem vzbuditi ter orla vprašati, kako je mogoče priti k svetemu viru; saj orel tako ne bo odletel pred solničnim vzhodom.» Tako si je mislil deček.

Čez nekoliko sta utihnila orla, in tudi Milován je zaspal.

Sreča mu je bila mila; zgodaj se je vzbudil. Solnce še ni prišlo izza gore. Jutranji mrak je še pokrival zemljo. Pogledal je na hrast in ptiča sta še dremala. Zdajci čuje iz daljine tanek šum. Ozré se v isto stran ter vidi lovca s puško v roki; opazoval je speča orla ter se previdno bližal drevesu.

«Orel, orel!» zakliče Milován tiho, da ga je čul samo orel. «Nevarnost vama preti, takoj odletita!»

Bistro oko orlovo je zagledalo prežečega lovca.

«Hvala ti, dečko,» pravi ravno isti orel, ki je sinoči priletel preko jezera. «Ostani tukaj, čez jedno uro se vrneva.» Bliskoma odletita po teh besedah. Lovec je sicer vstrelil, toda zadel ni nobenega, ker sta bila predaleč.

Milován je čakal pod hrastom. Čez jedno uro se vrneta ptiča.

«Rešil si nama življenje, vrli deček,» reče zopet prejšnji orel. «Povej, s čim ti moreva to poplačati? Izreci jedno željo!»

«K svetemu viru bi rad!» odgovori proseči deček.

«K svetemu viru bi rad, katerega še doslej nijeden umrljivi človek ni videl? Kdo ti je povedal o tem viru?» Sedaj deček vse pové o smrti svoje matere ter o angelju.

«Obljubil sem ti,» pravi po pripovedovanju dečkovem orel. «Obljubil sem ti, da ti izpolnim tvojo željo. Toda ti si težek; ne bi te mogel nesti tako daleč. Ná ta prstan ter si ga deni na prst! — — Sedaj pa le čvrsto ná-me!»

Komaj je deček sedel na ptiča, vzdigne se ta kvišku ter leti bliskoma po zraku. Čez nekoliko prideta do jezera.

«To je sveto jezero, do katerega še ni doslej prišla človeška noga, in po katerem tudi še ni jadrjala nijedna ladija,» pravi orel.

Dolgo časa sta letela preko svetega jezera. Sedaj dospeta na kopno. Kako je tukaj vse zelenelo in cvetelo! Vsaka cvetka je bila lepša in je milejše dehtela ko one onkraj jezera.

Orel se spušča proti tlom. Z visočine zagleda Milován majhen vir pod seboj. Orel je sedel ob viru na zemljo.

«Izpolnil sem ti željo,» reče orel ter odleti. Sam je bil Milován. Čudno je žuborel sveti vir. K njemu nagne glavo ter mu pravi: «Virček hladni, saj si ti sveti vir!»

«Sem, sem,» odgovori mu žuboreči vir. Dečku je srce hotelo počiti od veselja. Nagnil se je še bolje k vodici.

Zdajci se prestraši. Na vodi zré bled, upadel obraz; bil je njegov. Kako se je izpremenil na svojem potovanju. Zmerom je še gledal v vodo. Tú je izginila njegova podoba, in namesto nje vidi kakor v daljini nek znan obraz. Bližal se mu je, in sedaj spozna. Bil je obraz ljubljene matere.

«Mati, mati! k vam bi rad!» vzklikne deček. Zgibala je svoja usta mati in dečku se je zdelo, da je rekla: «Moj sin, skoro boš pri meni!» V tem trenutju že je izginil materin obraz in zopet se je prikazalo blede, upadlo obličje dečkovo. Ves utrujen je ležal deček ob viru. Zlato solnce je ravno zahajalo ter se poslavljal od zemlje. Deček je zaprl oči.

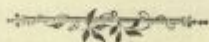
«Sedaj sem dospel do svetega vira, toda angelja vender ni,» šepetal si je polglasno. Komaj pa je te besede izrekel, stal je že pred njim angelj v snegobeli halji.

«Prišel sem po tebe, kakor si želel; tvoja mati te pričakuje.» Tako je rekel angelj ter objel dečka okrog pasú. Dvignil se je ž njim v višino. Priletela sta do belih oblačkov, presrčno jih pozdravlja. Letela sta vedno višje in višje. Nasproti so se njima blestele zvezdice, pa tudi nje sta pustila pod seboj. Čez nekoliko sta prišla v sveto nebo. Oj, kako se je tukaj vse lesketalo! Prihitela je njima naproti mati. Gorko je objela Milována ter ga poljubila na nedolžno ličice.

«Dolgo te ni bilo, dete moje,» rekla mu je. «Sedaj pa sva združena na vse veke.»

Potém pa je šla ž njim k ljubemu Bogu. Dotaknil se je s svojo mogočno roko obraza dečkovega, in Milován je postal zal, krilat angelj.

In ondi v svetih nebesih se veselita zdaj mati in sin ter gledata obličje usmiljenega Boga.

Zdravilno jabolko.

Svoje dni je živel kralj, ki je imel tri sinove. Doživel je že šestdeset let in moči so ga jele zapuščati. Nekega dne naglo zboli. Poklicali so najboljše zdravnike vsega kraljestva, da bi vrnili kralju zdravje, vendar zamán. Odkritosrčno so mu rekli, da se mu bliža konec življenja.

Kralj se je udal v voljo božjo. Sprejel je sv. zakramente ter se pripravljaj za daljno, zadnjo pot.

Ko ravno nikogar ni bilo v sobi, odpró se duri in v sobo stopi prosjak. Nevolja se je prikazala kralju na lice.

Prosjak to opazivši reče: «Kralj, ne bodi nevoljen nikar. Nisem prišel k tebi prosjačit, nego povedal bi ti rad nekaj važnega, če mi le bodeš verjel.»

«Hitro mi povej! saj vidiš, da se mi bliža zadnja ura,» odgovori kralj s slabotnim glasom.

«Ni še prišla smrtna ura, o kralj. Jedno zdravilo še je na svetu, katero ti more vrniti ljubo zdravje.»

«Tega skoro ne morem verjeti,» pravi britko kralj. «Povej pa vender!»

«Predobro vem, da boš neverjetno z glavo majal; kar ti jaz povém, to je gola resnica, tako gotovo, kakor sedaj pred teboj stojim. Tebe ozdravi samo zdravilno jabolko. Ko ga boš použil, boš zdrav ko riba v vodi. Pošlji tedaj svoje tri sinove po svetu, da ti prinesó zdravilno jabolko. Jednemu se bo gotovo posrečilo. Ako ne storiš po mojih besedah, odbila ti je poslednja ura. Z Bogom, kralj!» S temi besedami zapusti sobo. Kralj ga kliče nazaj, ker bi rad vedel, kje je tisti vrt, na katerem raste zdravilno jabolko. Toda na njegov klic pride služabnik. Temu reče, naj takoj pokliče prosjaka, ki je ravnokar odšel. Začujen pravi služabnik, da ni videl nikogar iti iz sobe, akoravno je stal blizu kraljevih durij.

Kralj se zamisli. — — Čez nekoliko pokliče svoje sinove ter jim reče: «Sinovi! Moje življenje še ni končano. Ozdraviti pa me more samo zdravilno jabolko. Podajte se tedaj na pot po svetu. Kateri izmed vas mi je prinese, bo naslednik mojega kraljestva.»

Starejšima sinovoma to ni bilo po volji, kajti potovanja nista bila vajena; rajši sta se zabavala brez dela na pustih in praznih veselicah. Najmlajši sin pa se je zveselil, začuvši, da mu še ne bo umrl preljubi oče.

Vsi se istega dne odpravijo na pot, vsak na svojo stran.

Minilo je več tednov, ko najstarejši sin pride v deželo, kjer ni videl niti jedne človeške duše. Gledal je s hriba okrog, pa nobene hiše, nobene vasi ni vzrl. Ko tako čudeč se vsemu temu hodi po beli cesti, vidi, da mu kruljev človek gre naproti. Bil je prosjak.

Kraljev sin hoče prevzetno korakati mimo njega, a ta ga lepo poprosi: «Ponižno prosim, milostivi gospod, malega darú!» Nato mu oni vrže desetico; hromec pa še poprosi: «Košček kruha, milostivi gospod, lačen sem, da ginem!» Napuh kraljeviča ni pustil, da bi še dalje stal pri revnem možu. Ničesar mu ne odgovori, nego stopa ponosno dalje. Zdajci se ustavi ter se ozre, rekóč: «No ti prosjak, desetico si dobil od mene. Ali mi veš povedati, na katerem vrtu je zdravilno jabolko?»

«Le idite po ti cesti, skoro bode te dospeli do tega čudnega vrta. Urno vtrgajte jabolko in idite z vrta!»

«Že prav, že prav!» reče kraljevič ter se smeje nasvetu, ki mu ga je dal prosjak. Cesta je bila zeló dolga. Napósled pride vender do velikih vrat, katera odpré, ter stopi na vrt. Dreves ni bilo videti nobenih, samo ondi sredi vrta je zelenela samcata jablan. Gredica je stala pri gredici in na njih je rastlo na tisoče najmilejših cvetlic. Čarobna vonjava se je razširjala po vrtu. Počasi je stopal kraljev sin po poti, ki je vodila k drevesu. Ondi na zeleni tratici je stala jablan. Sadja ni bilo na njej, samo na jedni daleč k tlom pripogneni veji je viselo lepo rudeče jabolko. Hitrim korakom gre kraljevič tjé ter utrga to prečudno jabolko. Radoveden je ogledava od vseh stranij, a bilo je kakor navadno jabolko. Komaj stoji nekoliko trenutkov pod drevesom, čuti utrujenost. Ni dolgo premišljeval, nego legel je pod drevo na zeleno trato.

Ni dolgo ležal, ko se mu približa človek. Kraljeviču se je zdelo, da gleda skozi gosto mrežo. Sedaj ga spozna; bil je prosjak. Pripognil se je k ležečemu ter mu vzel iz roke jabolko. Dotaknil se je ž njim veje, na kateri je poprej viselo, in jabolko je bilo zopet na njej. Utrgal je majhno vejo ter se ž njo dotaknil kraljeviča, šepetajoč: «Ti nisi vreden, da bi očetu prinesel zdravilno jabolko. Zakaj

me nisi ubogal? Tako dolgo bodi vran, črn vran, dokler ne pride rešilni dan!»

In res, pretvorjen je bil v črnega vrana, ki je zletel kvišku. . . .

Tri dni pozneje je šel po isti cesti drugi sin, kateremu se je ravno to pripetilo kot prvemu.

Zopet tri dni pozneje vidimo na isti cesti najmlajšega sina. Naproti mu pride prosjak, ki pa ni imel časa poprositi miloščine, kajti kraljevič mu vrže rumen cekin v klobuk, rekóč: «Gotovo si lačen, reven mož. Ná ta kos kruha!» in nato hoče iti dalje. Prosjak, lepo se mu zahvalivši, pa mu dé:» «Kraljevič, jaz vé m, kam ti greš. Ta pot je prava pot. Urno utrgaj jabolko ter odidi z vrta. Danes je zadnji dan. Prej ko bo luna vzhajala, moral bo imeti tvoj, oče zdravilno jabolko, sicer je prepozno. Gorjé pa tebi in bratoma, ako ne ubogaš!»

Te besede so dale kraljeviču novo moč. Kmalu dospe do vrta ter se napoti vánj. Cvetlice so mu mamljivo naproti dehtele. Pogumno je hitel k jablani. Ko utrga rudeče jabolko, hoče takoj oditi, kakor mu je zapovedal prosjak. A glava mu je težka in noge utrujene. Leči hoče že pod drevó, ko zdajci nekaj nad njim zašumi. Ozre se kvišku ter vidi dva vrana. Grozna slutnja

ga spreleti. «Kaj, ko bi to moja brata bila?» šine mu v glavo. Telo se mu strese in mine ga vsa utrujenost.

«Moj oče!» vzklikne glasno ter hiti z jabolkom z vrta. Zunaj mu pride naproti prosjak.

«Blagor ti, kraljevič! Trepetal sem že zã-te. Sedi pa semkaj na zeleno trato ter si odpočij.» Nekoliko trenutij je molčal prosjak, potem pa zopet izpregovori: «Nã to vejico, vzemi jo seboj! V tistem hipu, ko bo oče zdrav vstal iz postelje, idi iz grada na plano. Priletela bosta dva vrana ter sedla pred tebe na zemljo. Hitro se njiju dotakni s to vejico.»

In zopet se je kraljeviča polotila utrujenost. Ni se ji mogel ubraniti. Zaprl je trudne oči. Zdelo se mu je, da ga je prosjak prijel okrog pasú ter zletel ž njim kvišku.

Siv mrak je ležal po zemlji, ko se kraljevič prebudi. Pred seboj zagleda grad svojega očeta. S prva je mislil, da je samo sanjal o zdravilnem jabolku, a ko ga v svoji roki vzre, spozna, da je bila resnica. Spomni se tudi, da mora pred luninim vzhodom biti pri očetu. Ko srna hitel je kraljevič v grad.

Kralj použivši jabolko, bil je zdrav. Čvrst in krepek je skočil iz postelje, v kateri je

že tako dolgo ležal. Kraljevič pa je hitel iz sobe. Prišedši na plano, priletita mu naproti dva vrana ter sedeta predenj na zemljo. Glej čudo! Komaj se njiju dotakne z vejico, katero mu je dal prosjak, stala sta že pred njim njegova brata.

Mislite si veselje, ki je bilo v gradu. Samo starejša kraljeviča sta bila nekako pobita, kajti njiju mlajši sin je postal naslednik očetov, če tudi sta mislila, da se to nikdar ne more zgoditi . . . Tudi jaz sem bil ondi, sicer bi ne vedel, kako se je to godilo. Kaj li ne? . . .

Pogreznjeni grad.

Saj vam je znano temnozeleno Vrbsko jezero na Koroškem. O njem si ljudje pripovedujejo mnogo pravljič. Jedno sem tebi zapisal, predraga mi mladina slovenska.

Reven pastir je pasel živinico ob Vrbskem jezeru. Rad je zahajal k obrežju ter gledal vodo, ki nikdar ni pokazala svojega dna. Včasih se mu je zdelo, da doneva iz jezera zamolko zvonjenje, a mislil si je, da se vender le moti.

Nekega popoldne je zopet sedel ob jezeru. Dolgo je že zrl v globoko vodo, iz katere mu je odsevalo modro nebo s svojimi snegobelimi oblaki.

Zdajci pa izgine ta odsev. V vodi vzre veliko poslopje. Stalo je na strmem hribu. Imelo je tri nadstropja in tudi zvonik. Ob vznožju hriba so stale navadne kmetske hiše. Pastirček zopet čuje zvonjenje, vmes pa je donelo petje človeških glasov.

Strmé je vse to poslušal in gledal. Zdaj se je nekaj zabliščalo pred njegovimi očmi. V vodi vidi pred seboj tri zlate ribe. Jedna je bila mnogo večja ter je milo gledala na dečka. Manjši ribici pa ste veselo švigali okrog večje. Pastirček še v svojem življenji ni videl takih rib. «Kaj vender vse to pomeni?» mislil si je.

Solnce je hitelo za visoke goré. V tem hipu, ko se je skrilo za gorovje, izginilo je tudi poslopje in ž njim zlate ribe. Tudi zvonjenje in petje je utihnilo.

Nocoj ni žvižgal, ne prepeval, nego molcé je gnal svojo živino domov. Vedno je mislil na današnjo prikazen v jezeru.

Druzega dne je zopet sedel na ravno istem mestu. Zopet je vse videl kakor včeraj. Zamaknjeno je gledal to lepo poslopje ter poslušal tožno zvonjenje in petje. Zlate ribe so zopet bile pred njim v vodi.

Tretjega dne je bilo ravno isto. Toda zvonjenje je bilo glasnejše in petje otožnejše. Zdelo se mu je, da je slišal krik: «Reši nas, reši nas!» Počasi je danes priplula zlata riba z ribicama. Njen mili pogled je segal dečku v srce. Ni vedel, kaj bi storil; slutil pa je vender, da ga hoče riba nečesa prositi.

Tretjikrat je solnce hitelo za goré, odkar je dečko videl te čudne ribe. In glej! danes

niso izginile; tudi zvonjenje in petje je še donelo iz vode.

Zdajci je izpregovorila največja riba: «O deček, deček! zakaj nas nisi rešil? Glej, mi že trpimo tisoč let in rešitve še vendar ni. Jaz sem grofinja in ti ribici sta moja otroka. To poslopje, ki je vidiš v vodi, je moj grad. Stal je nekdam na tem mestu, kjer ga sedaj vidiš. Zidan je bil na strm hrib, ob vznožju pa so stale kmetske hiše. Ker sem bila zelo bogata in lepa, postala sem prevzetna in trdosrčna. Prerano je smrt pokosila mojega preljubega moža, pa tudi ta nesreča me ni spravila na pravo pot.

Bila je ravno sveta noč. Sneg je pokrival doline in planine. Krog gradú je besnela ostra burja, da je bilo groza. Odzvonilo je k polnočnici, in ljudje so hiteli kljub viharju v cerkev, ki je, kakor vidiš, tudi v mojem gradu. Glasno so prepevali Bogu čast in hvalo.

Samo jaz s svojima otrokoma sem ostala domá. Bilo je več môjih sorodnikov pri meni. Ko smo se najbolje zabavali, vstopi strežnik ter me pokliče iz sobe.

«Na dvoru je uboga žena z dvema otročičema ter vas prosi prenočišča, milostiva gospa,» reče mi strežnik.

«In ravno sedaj!» odgovorim jezno. «Take svojati ne potrebujem nocoj pod streho. Odpodite jo!»

«Hotel sem jo, a noče iti; z vami hoče govoriti!»

Jeza je vzkipela v mojih prsih. Hitela sem po stopnicah na dvor. Na dvorišču res najdem ženo z otrokoma. Jednemu je bilo kakih pet let, drugega pa je še nosila na rokah. Moj Bog, kaki so bili! Njih obleka je bila raztrgana in drhteli so od mraza.

Proséč je sklenila uboga žena roki, rekóč: «Prosim, milostiva gospa, dajte nam vsaj nocoj prenočišča. Od daljnega pota, od hudega mraza in močnega glada sem utrujena in ne morem dalje.»

«Tako!» kričala sem srdito. «Zakaj pa si nisi poiskala prenočišča v vasi? Takih potepuhov ne potrebujem pod streho. Poberite se!»

«Oh, milostiva!» ihtela je bleda žena, «usmilite se nas vender. Dajte nam nekoliko tople hrane; saj vidite sami, da trpimo glad.»

Pribežal je moj sinko, rekóč: «Mama, daj jim vender tople juhe, ki nam je od včeraj ostala. Daj jim, mama, daj!» Toda jaz nisem uslišala sinkove prošnje, nego vpila sem nad ubogo ženo: «Ves ljubi dan se potepaš s svojima otrokoma in vender

nisi nikjer dobila tople hrane? Kaka laž? Tudi pri meni tedaj ne dobiš ničesar!»

Bleda žena je padla na kolena pred mene. «Milostiva gospa, pogledjte naš život! Raztrgana obleka nas pokriva in tu in tam molé izpod nje otrpli udje. Hud mraz pretresa naše telo. V imenu Jezusa Kristusa, ki je danes zagledal beli svet, da bi odrešil človeštvo, prosim vas, dajte vsaj mojima otrokoma toliko obleke, da prevelikega mrazú ne končata!»

Tako je prosila žena z obupnim glasom, da se je zamolklo razlegalo po gradu. Sedaj je pribežala moja hčerka. Oklenila se je moje roke ter je milo prosila: «Mama, daj jim! Saj imam mnogo take obleke. Ali naj prinesem, mama? Glej, kako jih zebe!»

Tudi te besede nedolžnega otroka me niso omečile, in zapovem jim, naj se poberó iz mojega gradú!

«Tedaj zamán, zamán sem te klecé prosila, prevzetnica!» vzkliknila je bolešno bleda žena. Toda v tem trenutju se ji zablisne oko, glas ji je trepetal, ko je vpila: «Da bi se ti z vsem svojim bogastvom pogreznila v zemljo in da bi nad teboj bučalo jezero!» . . .

Zamolklo so donele njene besede in burja jih je dalje nesla. V cerkvi so jeli pevati in zvonovi so zvonili. Pod nami pa je zemlja

padala. Zdelo se nam je, kakor da bi leteli v neizmerno globočino. Zdajci začujemo votlo šumenje valov, in nad našimi glavami je že šumela temnozelena voda; ljudje so bili izpremenjeni v ribe. Tako je zadela strašna kazen moja otroka in vso vas ob vznožju mojega gradú, in to samo zaradi mene.

Še le ta kazen je omečila moje srce; pa bilo je že prepozno. Sedaj prosim noč in dan usmiljenega Boga, da bi nam skoro odvzel grozno kazen. Vsakih sto let prikaže se na površju vode moj grad, zvonovi zvonijo in pobožno petje se razlega iz jezera kakor iz velike daljine. Tudi jaz s svojima otrokoma priplavam na površino jezersko. Tri dni je časa. Ako pride takrat na to obrežje otrok nedolžnega srca ter mene vpraša, kaj vse to pomeni, v istem hipu smo rešeni.

In ravno pred tremi dnevi je preteklo tisoč let, odkar čakamo rešitve. Desetkrat se je že prikazal grad, pa zamán. Sedaj pa moramo zopet sto let čakati in Bog vé, bo li takrat prišel rešitelj?»

Po teh besedah je izginila riba. Ž njo je preminil grad in utihnilo je petje in zvočenje. Vse je bilo tiho.

Deček se je vzdramil. Ozrl se je proti nebu. Bleda luna je sevala in zvezdice so

se blestele. Ondi izza gorá pa so vzhajali temni hudourni oblaki.

To noč je besnela strašna burja, kakeršne ne pomnijo niti najstarejši ljudje. Valovi so grozno šumeli. Vmes se je bliskalo in grom je bučal. Ljudje so si pripovedovali, da so čuli v burji človeške glasove: «Sto let, sto let!»

Nikdo ni vedel, kaj pomenijo te besede, jedini pastirček jih je umel.

Živa voda.

Poletnega popoldne ste pod košato lipo sedeli dve deklici. Bili ste sestri. Mlajša je bila že od svojega rojstnega dne slepa, in ker je bila tako velika revica, da ni mogla gledati žarnega solnca, ne zvezdic, ne lepih rožic, tem bolj jo je ljubila njena sestra. Vodila jo je po polju in gozdu ter ji pravila o vseh rečéh, katere je videla.

Solnce je vroče pripekalo na zemljo. Mlajši deklici se je začelo zdehati in čez nekoliko je sladko zadremala. Starejša pa je zrla proti sinjim goram, izzá katerih je v tem hipu priplaval bel obláček. Dvigal se je vedno višje in višje. Radovedno ga je opazovala deklica, kako je hitel po nebesnem oboku. Ni še minulo pol ure, plaval je že nad deklico. Bil je bel ko sneg.

«Oj, beli obláček!» izpregovori dekletce polglasno, «kako rada bi jaz plavala s teboj čez goré in doline, da bi mogla pripovedovati svoji sestri o lepih tujih krajih.»

Komaj izpregovori te besede, vidi, kako se ji približava bel oblaček z visočine. Legel je pred njo na zemljo.

«Dekletce nedolžno!» rekel je oblaček. «Slišal sem tvoje besede. Ker je tvoje srčice tako čisto in usmiljenja polno, hočem ti izpolniti gorečo željo. Vsedi ná-me in plaval bom s teboj po zračnem morju čez goré in doline, kažóč ti njih krasote, da moreš pripovedovati o njih svoji sestri.»

V prvem hipu se je ustrašilo dekle oblačka, toda ko ga je slišala tako prijazno govoriti, minil jo je strah.

«Rada bi šla,» odgovori mu sedaj, «toda glej, tukaj spava moja uboga sestrice. Ko bi se vzbudila in mene ne bilo tukaj, bridko bi jokala; nikamor bi ne mogla iti.»

«Tvoja sestra se prej ne bo vzbudila, dokler se ti ne vrneš. Pojdi z menoj, hočem te zanesti do studenca, v katerem izvira živa voda. Glej, tukaj ravno imaš majhno steklenico. Ako samo enkrat umiješ sestri oči z živo vodo, izpregledala bo zopet. Pred solnčnim zahodom že bova drugič tukaj!»

«Moja ljuba sestra bo zopet videla!» Ta misel je prešinila dèklici dušo; za svojo sestro bi vse storila. Enkrat se je še ozrla po speči, potém pa je sedla na oblaček. Zdelo se ji je, kakor bi sedela na mehkem

mahu. Oblaček se je zopet dvigal višje in višje. Med tem pa je gledala deklica na zemljo ter se čudila, kako je drevje zmirom postajalo manjše in manjše. Kmalu ji je izginila domača vas iz pred očíj; videla je čisto druge, neznane kraje.

Oblaček ji je potoma pravil:

«Ali vidiš tu spodaj nekaj blestečega, dolgo je in ozko ko črta vijoča se sem ter tja? To je globoka reka. Solnce upira svoje žarke v njo in zategadel se blišči. Napaja to zeleno dolinico, da more rasti trava in cvetličice. — Ali vidiš tam nekaj belega? Glej, to je veliko mesto. Hiša stoji tik hiše; večje so in mnogo lepše od onih po vaséh. Mnogo bogastva, pa tudi mnogo siromaštva najdeš v teh zidinah. — Čakaj le! Sedaj pojdeva malo nižje. Vidiš li ondi vozove, ki dričé tako urno jeden za drugim po železnem tiru? To je železnični vlak, ki prenaša ljudi in blago iz kraja v kraj. — Pojdiva sedaj zopet višje. — Sedaj poglej! To so visoke gore, na katerih leži po letu in po zimi sneg. Solnčni žarki ga ne morejo nikdar popolnoma otaliti z vrhuncev. — Kmalu boš videla nekaj čisto novega. Vidiš tukaj to neizmerno ravnino? Ni zelena, kakor so travniki naših ravnin; na nji ne pasejo pastirji živinice. To je morje. Vá-nj se

zlivajo reke in potoki. Sedaj je mirno; toda kedar nastane morski vihar, počne se močno gibati in strašno burkati, da je groza. Tukaj vidiš ladije, ki hité po morski ravnini ko železnice po kopnem.» —

Hitela sta vedno dalje in dalje. Oblaček je molčal nekaj časa.

«Zatisni sedaj oči in ne izpreglej, da ne bodeš videla groznega propada, do katerega bova prišla sedaj. Polotila bi se te omotica, in ti bi bila izgubljena, kajti jaz bi te potém ne mogel več vzdržati na sebi.»

Dekle uboga. Preteče nekoliko trenutkov.

«Sedaj odpri okó. Skoro boš pri viru.» Deklica pogleda ter vidi gorovje. Spreleti jo groza. Niti jednega drevesa, niti jedne zeleneče travice ni videti na njem; vse pusto in golo. Samo kamenje in skalovje.

«To je mrtvo gorovje,» reče obláček. «Imenuje se zategadel tako, ker je tukaj vse mrtvo. Nobeno drevo ne poganja tukaj korenin, nobenega zelišča ne najdeš na teh golih tleh in nobena ptica ne živi v teh grozno nemih duplinah; celó veter se ogiblje tega kraja. Samó na jednom prostoru boš videla življenje.»

Sedaj se približava obláček tlom.

«Stopi raz mene ter pojdi po ti stezici tako dolgo, dokler ne prideš do virčka.

Zajmi si steklenico vodé ter se vrni tako hitro, ko le moreš. Solnce se že nagiba proti goram. Gorjé ti, ako te mrak dohiti na stezici.»

Deklica je hitela, kakor ji je ukazal oblaček. Čez nekoliko zagleda pred seboj tri zelena drevesa. Ko do njih pride, vidi, da so obkrožávala virček. Ostimelo je dekle. Zamaknjena je gledala v čisto vodó; v vodici so plavale zlate ribice, in na dnu virčka je lesketalo brez števila najkrasnejših biserov. Nad dekletom je dehtelo mamljivo cvetje dreves in skrivnostno je šepetalo listje. Po vejah so skakali drobni ptiči ter gostoleli najmilejše pesmice, kakor bi hoteli reči: «Ali ni lepo tukaj? Ostani pri nas, dekle!»

Jeden trenotek je stala očarana od divne lepote. — Zdajci se je zganila. Hitro zajme v steklenico srebrnočiste vodice ter se vrne po stezici. Oblaček jo je čakal. Zasedla ga je in zopet sta plavala po sinji visočini: Zopet je morala deklica zamižati nad groznim propadom, in ko sta bila [čezenj, pravi oblaček: «Samo okrog vira si našla življenje. Blagor ti, da te taista čaroba ni omamila, sicer bi bila ti ostala ondi, pretvorjena v ptička, in tvoja sestra bi te čakala zamán.»

Utrujena je bila deklica zeló. Zaprla je oči ter zadremala. Ni minulo četrť ure, ko

se oblaček ustavi ter spečo deklico vzdrami, rekóč: «Doma svá. Stori, kakor sem ti rekel.» Bliskoma je odplaval beli oblaček po teh besedah kvišku ter kmalu izginil dekletovim očém.

Pod košato lipo je še spavala njena sestra. Vzbudivši jo, umila ji je oči in — — dekle je izpregledalo.

Vile.

Blizu gozda, v katerem še danes rastejo goste bukve, stala je hišica, narejena prav priprosto iz lesa in s slamnato streho pokrita. V tej hišici je živel mati z dvema otrokoma, katerima je bil umrl oče že pred dvema letoma. Deček, Branko, bil je dvanajst, a njegova sestra Milica še le devet let stara. Oba sta bila pridna in ljubezniva otroka; mati ju je neizmerno ljubila. Malone vsak dan sta hodila v les nabirat suhljádi.

Bilo je lepega popoldne. Solnce je vroče pripekalo, in dan je bil tako lep, da bi ga ne bil mogel lepšega izprositi od Boga. Milica je šla v gozd, da bi si poiskala hladne sence. Počasi je stopala tja po hladnem lesovju proti viru, okoli katerega so rastle vitke jelše. Naproti ji prileti lep bel golobček. Okoli glave ji začne frčati, a ona se niti ne zmeni zánj. Šla je dalje proti žuborečemu virčku, vedno

gledajoč v tla. Tu in tam si je utrgala kako cvetlico. Nekaj stopinj pred virom postoji ter pogleda pred se.

Osupnila je.

Okoli vira so stale prekrasne device, držeč druga drugo za roke. Bile so gozdne vile. Oblečene so bile v tanke haljine, in dolgi lasje so jim padali prek ram̄ daleč po hrbtu. Plavale so nad zemljo v zraku ter se vrtele okoli vira, pevajoč s tankim glasom najmilejše pesmice. Igrale so ples, ki se imenuje «kolo».

Kako je vse to gledala Milica! Saj tako lepih deklic še nikoli videla ni in nikoli še ni slišala tako milega petja.

Nekaj korakov je pristopila k viru. Zdajci je zašumelo listje pod njenimi nogami. Vile se ozró ter zagledajo Milico. Ustrašile so se dekleta. Najlepša izmed njih prihiti k njej ter ji reče jezno: «Zakaj nas motiš, dekletce, pri naši zabavi? Ali ne veš, da je to zelo nevarno za tebe?»

Milica pa ni razumela njenih svarečih besed, temveč še z večjim veseljem je poslušala njen mili glas ter ji zrla v prekrasno lice.

«Kako ste vendar lepe!» vzkliknila je deklica.

«Nas ne sme gledati človeško okó!» dejala je vila z osornim glasom, prijela

deklico za roko ter jo vedla k viru. Pokropila jo je z vodo, rekóč: «Odslej mi bodi jelša, vitka jelša!»

Čudno se je zdelo v tem hipu deklici. Njeno telo se je raztegávalo kvišku, in roke so se ji razprostirale. Noge so se ji vrinile v zemljo. Rada bi bila pohitela iz gozda domov, a niti stopinje ni mogla narediti. Zdaj je sirota spoznala, da je pretvorjena v jelšo. Vztrepetala je od groze in strahú.

Med tem pa sta bila mati in Branko v velikem strahu zaradi nje. Vso hišo sta preiskala, klicala jo, ali nikjer je ni bilo.

«Morda je v gozdu!» reče Branko ter se napoti z materjo iskat je. Milica ju je slišala in tudi videla, kako sta se ji približavala.

«Ondi, mati, ondi pri onem viru je večkrat posedala,» in k viru sta hitela mati in sin.

«Milica, Milica! detece moje!» klicala je mati v veliki bridkosti, da se je razlegalo daleč tja po gozdu; ptički so zleteli iz svojih gnezd, kakor bi hoteli vprašati ubogo mater, kaj se je zgodilo z njeno hčerko.

«Milica, Milica!» klicala je mati, in debele solze so ji tekale po bledem licu. In vse to je videla in slišala Milica. Rada bi skočila k materi ter jo objela; rada bi glasno vzkliknila: «Mati zlata, tukaj sem! Ali me ne

poznate več?» Toda ko je odprla usta, da bi se oglasila, slišal se je samo tihoten šepet, kakor da bi zašumelo listje po drevesih. Hotela je roke razprostreti k materi, a samo veje so se zgibale. Neizrečeno žalost je čutila Milica, videč, da se mati in Branko vračata domov.

Zdaj je ostala sama v gozdu. Tudi vil ni bilo več videti. Mračiti se je začelo. Strah je bilo deklice v temnem gozdu. Kako so trepetale njene veje, in solze so ji stopile iz očíj ter lile po deblu.

Po gozdu je zapihljajal vetrič; okoli Milice je pihljajal tako nežno.

«Danes si prišla sem, danes!» šepetal ji je. «Jaz vem, da te včeraj še ni bilo tukaj. A ne žaluj; saj vem, da ne boš dolgo ostala tukaj.» Tako je govoril vetrič ter božal deklici nežno lice.

Pod njo je žuborel virček: «Jaz vem, kako si prišla semkaj. Kaj ne, Vile so hudobne? Ne boj se, ne! Nekega dne te jaz poljubim, in prosta bodeš svoje nesreče.»

Nad njo so blestele svetle zvezdice; zrle so na njo. «Čemu bi se bala? Razgovarjale se bomo s teboj ter ti delale kratek čas. A predno bo prišla bela žena na zemljo, zapustila boš gozd.»

Tako je Milico vse ponoči tolažilo in ji lajšalo srce, dokler ni zatisnila očij v sladko spanje. O kako lepe sanje je imela! Bila je doma pri materi in bratcu. Po dnevi so prileteli ptički na njene veje. Kosi, liščeki in drugi ptički so ji žgoleli sladke pesmice ter ji pripovedovali lepe pripovedke o tujih gorkih krajih. Večkrat je priletel k njej lep, kakor sneg bel golobček.

«Nikar se ne boj, Milica,» šepetal je deklici in takoj odletel.

Kedar je solnce zatonilo za gorami, vselej so se ji prikazale Vile. O kako so bile lepe! Dasi so jo začarale, vendar jih ni mogla sovražiti. Vzdignile so se kvišku ter zrle proti zahajajočemu solncu. K njemu so stegovale svoje bele roke, kakor bi ga hotele pridržati. In pele so tako milo, tako sladko, da jih je Milica vsa očarana poslušala ter pozabila svoje žalosti. Pele so:

O sólnčece zlató,
Kaj jemlješ že slovó!
Pri nas ostani še,
Ne hódí za goré.

Ko skriješ se nam tí,
Povsód se nam zmračí,
In pride noč temná,
Odide rádot vsa.

O malo še postój,
Mi bomo tí nocój
Zapele pesmico,
Oj pésmico sladkó!

Tako so prosile Vile zlato solnčece, ali zamán. Ni jih uslišalo, nego zašlo je za sinje goré. Milica si je mislila: Ako bi bila jaz zlato solnce, ne bila bi še zatonila, nego poslušala bi rajši to rajsko petje Vil.

In vse to se je ponavljalo dan za dnevom, in Milica se vsega tega ni naveličala. Bil ji je kratek čas. Skoro bi bila že pozabila matere in bratca.

Tako je preteklo več mesecev. Prišla je hladna jesen. Listje je rumenelo, ptice so se zbirale in odpotovale na topli jug. Hladni jesenski vetrovi so prepihavali po tihem gozdu, igrajoč se z osehlím listjem. Bridko je bilo Milici pri srcu. — Žalostna premišljuje nekega dne svojo usodo. Zdajci je zašumelo listje, nekdo se je približeval. Milica pogleda in vidi — svojo mater. Kako se je izpremenila uboga žena v tem kratkem času! Lice ji je upadlo in obledelo, lasje so ji osiveli. Prišla je k viru, zrla vanj in plakala.

«Ni je več, ni!» vzdihnila je mati in povzdignila oči k nebesom. «Modri vladar, povej mi, kaj se je zgodilo z mojim detetom?»

Pokleknila je ter se naslonila ob vitko jelšo, ne vedóč, da je to njena lastna hčerka. Kdo popiše občutke uboge Milice? Njeno srce se je krčilo žalosti, videč plakajočo mater, kateri pa vendar ni mogla pomagati.

Nekaj trenutkov je klečala mati.

«Ni je več, ni, moje Milice!» vzdihnila je zopet in odšla. Tudi Branko je jokal po sestrici. — Nekaj dnij pozneje, ko je bila mati v gozdu, šel je tudi on tja. Počasi je kořakal po gozdu. Zdajci sfrči nekaj nad njim. Ozre se kvišku in vidi, kako podi jastreb belega goloba. Dečku se je golob zeló usmiliti.

«Vzléti k meni, golobček!» zakliče mu deček iz vsega grla, in res mu golobček takoj vzletí na roko. Branko ga hitro skrije pod suknjo. Jastreb, videč, da mu je golobček ušel, leti dalje. Deček pritisne lepega golobčka k sebi in ga rahlo gladi z roko.

Golobček pa mu reče: «Otel si mi življenje, blagi deček. Jastreb, ki me je preganjal, je moj najhujši sovražnik. Hočem ti biti hvaležen. Jaz vem za tvojo sestrico.»

Osupel ga pogleda deček.

«Saj veš za hladni virček v tem gozdu, ondi je začarana tvoja sestrica. Poslušaj me, hočem ti povedati, kako jo moreš rešiti. Ravno zdaj je najpripravnejši čas zato, ker solnce zahaja. Vil se nama sedaj ni bati, ker so v zraku ter se poslavlajo od zahajočega solnca. Zatorej hitiva k virčku. Jaz vzletim na jelšo, ki stoji poleg vira, a ti pojdi k viru in pokropi jelšo, na kateri bodem sedel, ter reci na glas: «Vitka jelša, vitka

jelša, bodi mi zopet Milica!» Ne zabi teh besed. Nad seboj boš slišal petje, a Bog ne daj, da bi pogledal kvišku ter poslušal!» Tako mu je govoril golobček.

Hitela sta k viru. Golobček vzleti na vitko jelšo, stoječo poleg vira. Komaj prihiti deček k vodici, že sliši nad seboj petje, kakeršnega še nikoli ni slišal. Pogledati je že hotel kvišku, toda v skrajnem trenutju se spomni golobčkovih besed. Hitro pokropi jelšo, rekoč: «Vitka jelša, vitka jelša, bodi mi zopet Milica!»

In glej! v tem trenutku se je začela jelša gibati in postajati manjša. Njena skorja se je izpremenila v obleko, dve veliki veji v človeški roki, manjše vejice pa v lepe lasé. Čez nekoliko je stala pred Brankom veselega obličja njegova sestra Milica. Zdaj prileti k njima golobček ter pravi: «Bodita tiho ter bežita, bežita, da še o pravem času prideta iz gozda. In bežala sta molčé, držeč se za roke. Skoro brez vse sape sta prihitela domov. Na domačem pragu zavpije Branko: «Mati! Milica je tukaj!»

Mati je bila ravno v hiši. O, kako so ji te besede pretresle srce; pa Milica je bila že v njenem naročju.

To vam je bilo veselje brez konca in kraja. Milica je morala vse na drobno povedati, kako se ji je godilo v gozdu.

Mesec dni so še ostali v tej hišici, potem so jo prodali in se preselili daleč od imenovanega gozda. Dobro se jim je godilo. Mati je čakala še mnogo let v sreči in veselju. Milica, ki je zdaj že odrastla, pa še vselej rada pripoveduje otrokom, kako se ji je godilo v gozdu pri Vilah.

Cvetlica življenja.

nekem hribovitem kraju je živela uboga vdova, ki je imela jedinega otroka, hčerko devetih let. Oče je že davno počival v hladni zemlji, in vdova si je z delom komaj toliko prislužila, da sta mogla živeti. Drugega premoženja nista imeli razun siromaške kočē; dve kozici sta jima dajali mleka.

Nekega dne zbolí vdova. Ležala je in že delj časa ni mogla vstati. Kozje mleko je bilo za njiju jedina hrana. Skrbno je hčerka stregla ljubi materi ter prosila milostivega Boga, da bi jo kmalu ozdravil. Bilo je nekega popoldne, ko dekletce zopet žene kozi v hribe na pašo. Bil je lep, vroč dan. Kózi sta veseli skakali s skale na skalo in dekletce za njima. Ali čudno! danes se kozi nista ondi ustavili kakor drugekrati, nego sta šli dalje v hribovje. Dekletce tega ni zapazilo, ker je bilo v mislih doma pri ljubi

materi. Kozi sta skakljali vedno dalje in dalje, kakor bi vedeli, da je ondi v hribih boljša paša.

Zdajci se vzdrami ubogo dekletce, ter si mane oči. Gleda okoli sebe, vender koz ni nikjer. «Kam sem vender prišla?» pravi sama sebi čudeč se. «V tem kraju še nisem bila nikoli.»

In tako je tudi bilo. Po teh hribih ni hodila še nikoli njena noga. Z vitkimi smrekami in hojami so bili kraji gosto zaraščeni. Glej, ondi stoji skala; na njej ni nobenega drevesa, samo tu in tam se vidi kak grmiček. In ravno tjá sta bežali njeni kozi. Deklica pohiti za njima, da bi ju vrnila, a bilo je že prepozno. Spretni živalici sta skakali od kamena na kamen, kakor bi imeli peroti. Deklica postoji pod skalo pri grmu ter gleda skakajoči kozi. V tem hipu zasliši poleg sebe tanek glas, ter čuje: «Joj, joj! deklica, reši me, reši me! Da bi ti vedela, kake bolečine trpim! O joj, joj meni!» Deklica še vedno zre tjá, od koder prihaja ta klic, a ne vidi ničesar.

«O joj, joj!» zopet zakliče nekdo, «ali me ne vidiš?»

«Kje si? kdo si?» vpraša dekletce. «Jaz ne vidim nikogar.»

«Glej, tukaj sem; tukaj na tem grmu visim,» odgovori tanek glas.

Deklica ugleda, da se res nekaj giblje na veji bližnjega grma. Pripogne glavo, da bi bolje videla. Ali kako se začudi! Na veji vidi zeló majhnega človeka. Ni bil večji od palca na človeški roki. Imel pa je v primeri s svojo postavo prav dolgo brado, s katero se je bil zamotal v veje ondotnega grma, ter je z nožicami otepal po zraku sem ter tja. Deklica ga oprostí njegovih zanj, postavi ga pred se na zemljo in se mu na ves glas zasmije.

«Takšnega človeka še gotovo nisi videla, kakoršen sem jaz,» reče ji ta prečudni pritlikavec. «Glej, jaz sem tudi človek, ali vi veliki ljudje nas imenujete palčke, ker smo komaj tako veliki kakor palci vaših rok.»

«In kako si prišel tu na ta grm?» vpraša deklica tikajoč ga. Vikati ga ni hotela; «saj je manjši od mene,» mislila si je.

«Stal sem ondi na skali,» odgovori palček. «Pritekli pa sta tvoji kozici ravno proti meni. Teh sem se tako ustrašil, da sem skočil s skale. Priletel sem na ta grm, in brada se mi je zapletla v veje. Hvala ti lepa, deklica ljuba, da si me otela hudih bolečin. Ti nisi še bila nikoli v tem kraju in tudi ne bodeš nikoli več; ali jaz, če tudi še te nití videl nisem nikdar, vedel sem dobro, da ti prideš. Zatorej sem te pričakoval na oni skali. Znano mi je tudi, da so tvoja mati nevarno oboleli.»

Osuplo ga gleda dekletce ter ga napósled vpraša: «Kdo ti je povedal vse to?»

Palček se ji nasmeje in reče: «Palčkom je daleč na okrog vse znano. Vender čemu bi ti vse to pravil, idi z menoj v mojo palačo, kraljevski te hočem obdarovati. Samo toliko ti povem, da je na tebi, ali si hočeš za svoje življenje dobro ali slabo izbrati.»

In šla sta k skali. Pri zeló majhni razpoklini sta nekoliko postala. Palček stopi v razpoklino ter tanko zažvižga. In glej! v tem hipu se je začela razpoklina širiti in raztezati.

«Idi za menoj!» reče palček, in deklica stopi za njim v veliko votlino, ki je bila vsa razsvetljena. Tu in tam ugleda palčke, ki so se njenemu vodniku globoko priklanjali ter ga pozdravljali, rekóč: «Da si nam zdrav, o kralj naš dobri in ljubeznjivi.»

Deklica spozna, da je palček, katerega je ona rešila, kralj vseh palčkov. Iz prve votline prideta v drugo, ki je bila še prostornejša od prve. Pri vhodu pogleda palček deklico in ji reče: «Prosim te, pazi tukaj dobro, da mi ne pohodiš katerega mojih ljudi.»

Komaj stopita v drugo votlino, začuje se iz sto in sto grl tanek glas: «Da si nam zdrav, o kralj!» in brez števila palčkov se vsuje svojemu kralju nasproti, poljubljaoč

mu roki in ga izprašujoč, kje je bil in zakaj je to dekletce privedel s seboj. — «Vse bode te zvedeli,» reče jim prijazno kralj. «Glej, tukaj je moje stanovanje,» reče zdaj palček, obrnivši se k deklici, «in ondi je moj sedež.»

Vsa zavzeta je gledala deklica lepoto in krasoto tega kraljevskega stanovanja. Vse se je blestelo samega zlata in srebra. Stene so bile pokrite s prekrasnim temnorudečim žametom. Posebno lep je bil kraljevski stol. Luči ni bilo videti nikjer nobene; svetili so sami kameni, ki so, v žamet všiti, tako blesteli, da so kakor solnce razsvetljevali vso votlino.

«Idiva zdaj dalje,» reče kralj. In šla sta v tretjo votlino. Noben palček ni šel za njima. Ta votlina je bila najmanjša od vseh. V njej ni bilo palčkov, samo neka prečudna vonjava je dehtela po njej. Po tleh je bilo vse polno cvetlic. Ali čudno! vse cvetlice so bile pokrite s steklenimi pokrivali.

Palček odvede deklico v sredo te obširne votline. Ondi so stale tri cvetlice. Pred temi se ustavi.

«Glej, tukaj vidiš množino cvetlic,» reče palček s povzdignjenim glasom. «Vsaka cvetlica nekaj pomeni; ali najlepše in najznamenitejše izmed vseh so samo te tri cvetlice. Jedno teh hočem tebi podariti. Glej, prva

je rumena kakor čisto zlato. Ako si njo izvoliš, dobila boš neizmerno bogastvo. Zlata in srebra boš imela, kolikorkoli ga poželi tvoje srce. — Glej, druga cvetlica je rudeča kakor roža, kraljica vseh cvetlic; nežna je kakor tvoja mlada lica. Ako si jo izbereš, dobila boš ž njo telesno lepoto. Tvoje lice bode lepše od jutranje zore, in cvetlice te bodo zavidale zaradi čarobne krasote. Ljudje te bodo občudovali. — A tretja cvetlica, kakor sama vidiš, ni lepa. Od nje prihaja vonjava, ki je v tej votlini. Podobna je pohlevni vijolici po vašem grmovju. In dasi ni lepa, vender mnogo vredna, ker njena vonjava ozdravi vsakega bolnika. To so najlepše cvetlice, kar jih imam. Ako si želiš bogastva, vzemi prvo; ako si želiš telesne lepote, vzemi drugo, in ako si želiš bolniku povrniti ljubo zdravje, vzemi tretjo cvetlico!»

To rekši, molčal je palček.

Deklica je gledala cvetlice. Taka zapejljiva sreča se ji še ni pripetila nikoli, zatorej ni vedela, kaj bi storila. Zdajci pa se vzdrami in vzklikne: «Zlata moja mati so bolni! O, daj mi tretjo cvetlico, da mi zopet ozdravijo!» Tako je rekla deklica. Ljubezen do ljube matere je premagala poželenje po bogastvu in telesni lepoti.

«Pravo cvetlico si si izbrala,» odgovori ji palček. «Bal sem se že za tebe. Ako bi si bila izbrala prvo ali drugo, res bi bila bogata ali lepa, toda srečna — bi ne bila nikoli! Bog te blagoslovi za ljubezen, ki jo imaš do svoje dobre bolne matere. Na, vzemi cvetlico in nesi jo seboj! Ali povem ti, da, kakor hitro bodo mati zdravi, izginila bo tudi cvetlica.»

Deklica je vzela cvetlico življenja in se vrnila s palčkom v drugo votlino. Komaj pa stopi vanjo, zadoni ji od vseh strani na ušesa: «Živela, živela, dobra, vrla deklica!»

Palčki so bili namreč utihnili, ko sta kralj in deklica stopila v tretjo votlino, ter so poslušali pri vratih, katero cvetlico si bode izbrala. Tudi njim se je dopadla otročja ljubezen do matere, in zato so jo zdaj tako veselo pozdravili.

Kralj palčkov jo je zdaj vedel iz svojih podzemeljskih votlin. Pri izhodu iz zadnje jame se mu deklica lepo zahvali za prečudno cvetlico. In zdaj se je razpoklina zopet stisnila, da ni bilo več poznati vhoda.

Deklica, videč, da je solnce že nizko, spomni se koz. Vsa prestrašena se ozre na skalo, in glej! ondi gori sta mirno stali kozi, kakor bi čakali dekletce. Ko ju k sebi pokliče, pritekli sta k njej in se ji dobrikali.

Potem se pa spustita proti domu, in deklica hiti za njima.

Sedaj ni pazila na pot, nego mislila je, kako veseli bodo mati, kedar zopet ozdravijo. Solnce se je ravno skrilo za gore, ko ugleda deklica domačo hišo pred seboj. S kakim veseljem je hitela v hišo k bolni materi!

«Danes te pa dolgo ni bilo domov, dete moje,» reče mati s slabotnim glasom.

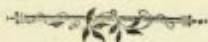
«O mati, mati! kaj sem vam prinesla!» vzklikne hčerka ter položi cvetlico na materino vzglavje. Zdajci se je po vsej sobi razširjala neka čudna, prijetna vonjava. Mati je takoj čutila nekaj krepčalnega ter je z veliko slastjo uživala prijetni duh zdravilne cvetlice. Kri se ji je začela urneje prelivati po žilah, in njeno poprej obledelo lice se je začelo rudečiti.

«Ali razširja ta cvetlica tako vonjavo?» vpraša začudeno mati. «Glej, nekako čudno mi prihaja po vsem telesu. Zdaj že lahko diham, nobene bolečine ne čutim več. Zdi se mi, da sem zopet zdrava.»

«Glejte, mati, kako moč ima cvetlica življenja,» pravi hčerka ter objema in poljubljuje mater, ki se je čutila z vsakim trenutkom boljšo in krepkejšo. Še ni minila dobra ura, kar se je vrnila hčerka, in — mati je zdrava in krepka vstala iz postelje.

Mati in hčerka sta sedeli za mizo, na kateri je stala cvetlica. Hčerka je pripovedovala vso dogodbo s palčkom, in pozneje kakor po navadi sta šli ta večer spat.

Ko se drugo jutro vzbudita, bil je njiju prvi pogled na cvetlico. In res, kakor je palček rekel, tako se je zgodilo. Cvetlica je izginila. Ali prt na mizi vendar ni bil prazen. Mati je stopila k mizi in ostrmela. Prt je bil poln — svetlih cekinov. Prešteli sta jih in bilo jih je trideset. Ta svota jima je odvrnila siromaštvo od hiše, in od sih dob se jima je dobro godilo ves čas njunega življenja.

Potočnica.

Na zelenem travniku blizu vasi je rastla potočnica. Saj jo tako poznate! Njeno cvetje je sinje kakor nebo, in njeni listi so podolgasto suličasti. Veselo je dvigala svojo lepo glavico kvišku. Mimo nje je žuborel bister potoček, v katerem so plavale sem ter tja hitre ribice. Dobro se je godilo potočnici. Ves dan ji je sijalo ljubo solnčece, in suše tudi nikdar ni trpela, saj jo je mimo nje žuboreči potok vedno napajal s svojo krepilno vodico.

Po travniku so letale lastavice. Potočnica je rada gledala te urne ptičice. Dvigale so se kvišku proti belim oblačkom, potem pa se spuščale k tlom ter švigale nad cveticami, iskaje muh, metuljčkov in drugih mrčesov.

Jedna lastavica pa je kaj rada letala okoli potočnice. Skoro vsak dan je priletela k njej. Tako sta se seznanili in postali prijateljici.

«Lastavica, lahkokrila ptičica,» dejala je dostikrat potočnica, «kako urno ti švigaš po zraku. Kako si ti srečna! Jaz pa moram tukaj stati zmerom na jednom in sitem mestu, niti za jeden korak se ne morem oddaljiti od tod.»

«Rés je, kar praviš,» odgovori ptica. «Jaz moram letati ves dan, da nalovim živeža sebi in svojim mladičem. Glej, tebi pa ni treba skrbeti za živež, ti ga najdeš vedno v zemlji.»

«A rajši bi vender bila ptica kakor cvetlica,» pravi zopet nezadovoljna potočnica. «Kaka radost mora biti, če se dvigaš visoko v sinji zrak ter pod seboj vidiš zemljo.»

«V tem si pravo pogodila. A ne žaluj mi, potočnica. Ker tebi ni mogoče gledati zemeljske lepote, hočem ti jo opisati, da se boš tudi ti veselila z menoj.»

Lastavica je letela dan za dnevom k svoji prijateljici na travnik ter ji pripovedovala o lepoti zemlje; pripovedovala ji je o toplejših južnih krajih, kjer nikdar ne pade sneg, kjer je zmerom pomlad in poletje. Pravila ji je o ondotnih cvetlicah in o rastlinah sploh, ki so mnogo večje od tukajšnjih; pravila ji je o globokem morju, čez katero morajo leteti tja v gorko Afriko.

Tako je lastavica ves dan kratkočasila potočnico. Kedar se je zmračilo, poslovila

se je ptica ter šla v svoje gnezdo počivat. Tiho je postalo in mirno. Potočnica pa še ni spala; takrat se je oglasil bistri potok ter ji pripovedoval marsikatero mično pravljico. Prinašal ji je tudi vsak večer srčnih pozdravov od njenih sestic, mimo katerih je hitel. Ob sladkem žuborenju potoka zadremala je cvetka. Obdajale so jo prelepe sanje. Sanjala je, da je lastavica in ne več cvetlica, in da leti v južne kraje. O, kako se je vsemu čudila. Vse lepše in krasnejše je bilo ondi. Videla je sinje morje, po katerem jadrajo hitre ladije; govorila je z ondotnimi cveticami, ki imajo lepšo obleko od naših; videla je bistronogo gazelo in urnega znoja, kako sta hitela po peščeni puščavi, ki se imenuje Sahara.

Videla je tudi ondotne ljudi, kateri se zovejo zamorci ter imajo tako črno kožo, kakor oglenje.

Drugo jutro so jo vzbudili solnčni žarki. In ko je k njej priletela lastavica, pravila ji je o svojih lepih sanjah. Dva meseca sta minila v veselju. Poletje je teklo svojemu koncu. Solnce ni več pripekalo tako gorko, in vetrovi so postajali hladnejši.

«Ljuba potočnica!» rekla je nekega dne lastavica, «jesen je tu. Doba ločitve je prišla. Toliko časa sva živel v veseli, a zmerom ne

more to biti. Jutri se zberemo na vaškem zvoniku ter se odpravimo na daljno pot.»

Prestrašila se je teh besed uboga potočnica. Na jesen in ločitev niti mislila ni.

«O, jaz vem, lastavica, da ti srce hrepeni na jug. Kako srečna si vendar ti! Jaz pa ostanem tukaj; izginem kakor rumeno listje v gozdu.» Tako je rekla cvetka ter od žalosti povabila svoje lepo cvetje.

«Predno odletimo, prišla bom k tebi,» reče ptica ter odleti. Težko ji je bilo pri srcu. Tudi potočnica ni bila več vesela. Spoznala je, da bo skoro vsemu veselju konec. Ko je temna noč zakrila zemljo, cvetlica od nepokoja ni mogla zaspati. Tožila je potoku svojo bridkost.

«Tudi jaz žalujem,» odgovoril ji je potok. «Kmalu pride doba, ko se čez me razprostre ledena odeja. Stokal bom pod njo, a zamán!»

Do polnoči sta se pogovarjala. Potém pa je potočnica zadremala od samega truda. Samo štiri ure je spala. Zdajci jo zbudé človeški glasovi. Ko izpregleda, vidi v sinjem jutranjem mraku pet ljudij. Bili so možje. Na rami so nosili nekaj čudnega, česar še potočnica videla ni. Imelo je dolgo leseno toporišče, na koncu pa dolg zakrivljen nož. — Bila je kosa, in možje so bili kosci.

«Pri potoku homo začeli,» pravi jeden. Nato se postavijo v jedno vrsto, drug od drugega nekaj korakov, ter začno kositi. Sedaj še le je potočnica spoznala, kaj to pomeni. Vztrepetala je po vsem životu smrtne-
nega strahu. Čez nekoliko je bil že kosec pri njej. «Sk!» naredila je njegova smrtno-
nosna kosa, in potočnica je ležala na zemlji. Izgubila je zavest; še le blagodejni solčni žarki jo zbudé iz nezavesti. Svojega nežnega
cvetja ni mogla več povzdigniti; moči so ji ginile. Spomnila se je lastavice. Bila je ravno proti zvoniku obrnena. Videla je, kako so se zbirale ter veselo letale okrog zvonika. Ni dolgo čakala, ko prileti njena prijateljica.

Kako se je prestrašila lastavica, videč ves travnik poražen. Zletela je tja k potoku, a potočnice ni bilo nikjer. Sedla je na obrežje potoka ter klicala cvetlico, rekóč: «Cvetka moja, kje si vender?»

«Tu ležim, tu, lastavica!» odgovorila je s slabim glasom cvetka. Kako je že bila izpremenjena! Cvetje je obledelo in perje osehlo.

«Cvetka, cvetka!» vzkliknila je ptičica ter nagnila glavico k umirajoči cvetlici.

«Moje življenje je končano, lastavica!» šepetala je potočnica. «Spominjaj se včasih mene, ko bodeš letala in gostolela po južnih, toplih krajih.»

«Ne bom te pozabila, potočnica!» odgovori žalostno lastavica ter poljubi cvetko na velo cvetje; potem pa sfrči proti zvoniku. Kmalu nato čuje potočnica glasni vrisk drobnih ptičic. Lastavice so se dvignile, obletele zvonik, potem pa pohitele proti jugu. Vse to je videla potočnica.

Zadnjikrat je vztrepetala, in ležala je mrtva.

Sinica.

Minilo je že nekoliko let od tega. — Bilo je v drugi polovici malega travna. Vesela pomlad se je vrnila z vso svojo krasoto. Drevje je zopet dobilo svoje zelenje; po zemlji so rastle dehteče cvetlice in po gozdih so prepevale ptice. Mlado in staro je hitelo iz zaduhlih sob pod milo nebo dihat svežega pomladanskega zraka. Tudi jaz sem se šel izprehajati po vasi. Pridem do hiše, ki je bila obkrožena z gostim sadnim drevjem. Čuden glas mi pôči na uho.

Ustavim se ter pogledam na bližnjo črešnjo. Na njej zagledam tri sinice. Živahno so se razgovarjale. Radoveden stopim bližje ter se skrijem za debel oreh. Vlekel sem na uho.

«Hvala Bogu, da je minila zima,» rekla je sinica, ki je bila bolj rejena od drugih dveh, in kateri se je poznalo, da že dolgo ni trpela gladú.

«Trda zima je bila,» reče druga. «Mnogo naših sestic je moralo mrazú umreti.»

«Meni bi se bilo tudi tako zgodilo,» odgovori na to prva. «Toda ljubi Stvarnik me je obvaroval smrti. Saj vesta, bilo je tistega groznega dne, ko smo me ptičice jokale in stokale. Ledena burja je sikala okoli hiš in po gozdih, kakor da bi morale vse stvari na svetu otrpniti. Ravno takrat sem sedela v svoji luknjici. Mislila sem, da sem varna pred mrazom. Toda kmalu je jelo tudi mene tako zebsti, da sem zletela iz luknjice v gozd, ki se razprostira zunaj te vasi. Hujše in hujše je brila burja. Ubogo drevje je vzdihovalo. Po gozdu sem se ozirala, a nijedne tovarišice nisem vzrla. Zeblo me je tako, da nisem več mogla sedeti na veji. Vzletela sem proti boru, nadejajoč se pri njem boljšega zavetja. Sedla sem na njegovo vejo. Bor pa je ječal: «O siničica! tišči se, tišči se k meni ter mi daj nekoliko svoje toplote; moji sokovi so že zmrznili. Hu, hu!» — Res sem se tiščala k revnemu drevesu, a čutila sem tak mraz, da sem plaho odskočila, boječ se, da tudi meni ne bi kri otrpnela prevelikega mrazú.

Globoko v srce se mi je usmilil bor, a jaz mu vendar nisem mogla pomagati. Zapustila sem ga ter letala iz stokajočega gozda. Sedaj

zagledam potok. K njemu sem hitela; tudi njega sem prosila zavetja. Toda potok mi žalostno odgovori: «Tičica revna, glej! Ledeni prt me odeva, in jaz stokam pod njim brez vsake pomoči. V mojih očeh je kalno. Ta grozna odeja mi ne pušča gledati bliščečih zvezdic, ne blede lune in solnce ne more otaliti tega oklepa. Joj, joj!»

Zopet se vzdignivši, letela sem po širokem polju. Pred seboj sem zagledala grmiček; hitela sem k njemu, a besneči vihar mi je pihal ravno nasproti. Komaj sem dospela tja. S trepetajočim glasom sem govorila nizkemu grmu, katerega je veter že tudi upognil: «Grmič, daj mi zavetja pred ledeno burjo, sicer me bode konec!» — Grm pa mi odgovori: «Revica! že tri tvoje sestrice so priletele k meni z isto prošnjo; glej jih tukaj!» Tja sem se ozrla ter sem videla tri zmrzle siničice. Groza me je spreletela, in kri mi je zopet švignila po trdih udih, ko sem mislila na smrt, na smrt!» — —

Žalostno je vzdihnila sinica ter po kratkem premolku nadaljevala:

«Zapustila sem tudi ta grmič. Zaprla sem oči ter letela, letela Bog vé kam. Divja burja mi je pevala svojo zamolklo pesem; zdelo se mi je, da je to moja mrtvaška pesem!

Dolgo časa sem se v zraku bojevala z neusmiljeno burjo za svoje življenje. Zdajci zaslišim močen glas zvoná. Ura je bila. Odprla sem oči ter sem videla pred sabo cerkev te vasi. Tukaj sem se nadejala rešitve; zletela sem v bližnji sadni vrt ondi na konci te vasi. Na drevesu zagledam nekaj čudnega. Bilo je kakor majhni zaboj, v njem na navpični palčici buče ali tikvinje semenje. Vánj sem hotela. Komaj pa zletim na zaboj, začujem iz bližnje hiše veseli otročji krik. Poslušam:

«Glej, sinica, Tonec, glej! Sedaj bo zletela v kletko ter se ujela. Potém jo zapremo v tesno ptičnico.»

Tako je pravil deček svojemu bratu, in jaz sem vse vedela. Vzdihuje sem sfrčala od tega kraja, kjer bi bila skoro izgubila svojo zlato svobodo. Po vasi sem letela ter dospela do te hiše. Sedla sem na tá-le hlev, ki je, kakor vidita, hišnim vratom ravno nasproti. Tožno sem gledala proti nebu, s katerega so padale mrzle snežinke.

Nekaj časa sedim na hlevu, ko se odpró vrata. Videla sem med vrati gospodinjo in njenega sinka, kateremu je bilo še le kakih devet let.

«Glej, Miroslav!» pravi mu mati. «Kako buči zunaj vihar! Vsak je revež, ki sedaj ni v topli sobici.»

«Kje pa so sedaj ptički, ki vender nimajo take tople sobe kakor mi?» vpraša sinek.

«Nekateri so se poskrili v svoje luknjice, drugi v gnezda, ako jih burja še ni vrgla z vej. Danes so ptički velike sirote.»

Ko sem njiju slišala tako govoriti, bilo mi je lažje pri srcu. «Ti ljudje bodo gotovo imeli usmiljenje z menoj,» mislila sem si ter zletevši na podstenje čivkala njima naproti. Deček me prvi zagleda ter reče materi: «Glejte, mati, ondi siničico! Kako jo vender zebe, revico. Ko bi jo le mogel ujeti, nesel bi jo v toplo sobo, da bi se ogrela.»

Šel je počasi proti meni ter mi prijazno govoril, rekoč: «Oj, ptičica, ne boj se me, ne! Ničesar žalega ti ne bom storil; ne bom te dejal v ptičnico, kakor drugi dečki delajo. Miroslav ima ptičke rad. Po sobi lahko letaš, kolikor ti je drago, in kedar bo najtrša zima minila, izpustil te bom zopet pod milo nebo.»

Prišel je do mene, in jaz sem stala pri miru. Lahno me je prijel s svojo roko, rekóč: «Kako je krotka, pa tako mrzla!» in tiščal me je k svojemu toplemu vratu. V sobo me je nesel ter me je dolgo časa nosil sem ter tja, govoreč mi prijazne besede. Potem me je dejal na mizo; mislil je, da bom plašno vzletela. Toda jaz sem hvaležno frfolela okoli njega ter mu sedla na ramo. To ga je jako razveselilo.

Na to stopi dečkov oče v sobo. Sinek mu pokaže mene.

«Sinico imaš?» pravi. «Res, krotka je. Vender v tej zakurjeni sobi ne bo ti dolgo živela, kajti ta toplota ji ne dé dobro. Nesi jo v drugo nezakurjeno sobo, ako ji hočeš oteti življenje.»

Oče je imel prav. V isti topli sobi mi je prihajalo vedno slabeje, in po očetovih besedah je hitel deček z menoj v drugo sobo. Tukaj je bil čisto drug, svež in čvrst zrak, katerega sem dihala s slastjo. Prinesel mi je tudi hrane in vode.

Od tega dne sem ostala v tej hiši. Deček je skrbel za me. Vsak dan me je izpustil, da sem poletela, kolikor sem sama hotela. Vselej pa sem se vrnila k dečku, ki mi je rešil življenje, a mi vender ni vzel svobode. Pri njem hočem vedno ostati.

Glejta, ondi nam gre Miroslav naproti. Kako ljubko in prijazno me kliče. Pridita večkrat semkaj, vsak dan se tudi lahko pogovarjamo. Na svidenje tedaj!» . . .

Po teh besedah je zletela sinica Miroslavu na ramo.

Otroci! tudi vi bodite tako usmiljenega srca, kakor je bil Miroslav.

Morska roža.

Debel sneg pokriva doline in goré. Čez sneženo odejo tuli ledena burja. Mrak je pokrtil zemljo; kakor bi se še le sedaj začelo njeno pravo življenje, besnela je burja na vso moč. Oblake, ki so po dnevu zakrivali solnce, razpršila je ter razpodila na vse strani. Svetle zvezdice so brlele na nebu. Ondi izza gorá je vzplavala bleda luna.

Ljudje so sedeli pri topli peči razgovarjajoč se o tem in onem. Ni jim bilo mnogo mari besnečega viharja.

Pojdiva, blagi čitatelj, na Primorsko. Jedno uro od morja najdeva bolj na samoti hišo. Po zunanji podobi takoj spoznava, da tukaj ni siromaštva doma. So-li pa ti ljudje zraven svojega imetja tudi srečni? Stopiva v sobo!

Ob postelji sedi na stolu mati. Na svoje dete zré, ki leži v postelji. Kaj ti je vender,

zalo detece, da je tvoje lice tako blede? Oči ima zaprte, kakor bi spavalo. Vender to ni spanec, nego smrtonosna mrzlica. Mati nagiba svojo glavo k detetu. Sedaj pa sedaj dene svojo roko na otrokovo čelo, ki pa je zmerom jednako vroče.

Polglasno jame govoriti mati: «Detece moje! Tri leta še komaj zreš beli svet, a že se je tvojega nežnega telesa polotila bolezen. Pol leta že ležiš v postelji. Bila sem poklicala zdravnike, a njih zdravila niso pomagala. Vse sem storila, da bi ti vrnila zlato zdravje; toda zamán. S strahom opazujem, da ti ličece od dne do dne bleđi. Vender ti mi ne smeš umreti! Glej, nikogar nimam na svetu. Tvoj oče že jedno leto spava v hladnem grobu, in ti si jedina moja tolažba!»

Tiho je bilo v sobi, le jednakomerni tiktak stenske ure se je slišal. Zunaj pa burja ni mirovala. Zaganjala se je v hišico, kakor bi jo hotela podreti. Mati pa ni čula viharja. Zdajci nekdo lahko potrka na okno. Mati se tja ozre ter vidi skoz šipo neznan obraz.

«Lepo te prosim, odpri mi, da se v tvoji sobi segrejem,» pravi neznan osebica. Usmljenega srca je bila mati. Takoj je hitela odpirat. V sobi še le pogleda prišleca. Bila je stara žena. Njeno telo je bilo od starosti

sključeno, lasje so bili beli in obraz je imel vse polno gub. Opirala se je ob palico.

«Na klop sedite; saj je še peč topla,» reče ji mati.

«Hvala ti, hvala,» odgovori ji hvaležno starka. «Čuj, kako zunaj buči vihar! Strašno me je zeblo. Pot sem bila izgrešila. Dolgo sem bredla po snegu, dokler nisem zagledala tvoje luči. Kaj pa si ti tako žalostna? Saj imaš, kakor vidim, vsega dovolj; uboštva ni pri tebi domá.»

«Pa zató žalost in bridkost,» pravi ji mati. «Glej, tukaj leži jedino moje dete že pol leta. Neznano bolezen ima sirotče; vsa zdravila so zamán.»

Počasi je starka stopila k postelji ter uprla svoj pogled v beli obrazek otrokov. Svojo suho roko je dejala na vroče njegovo čelo.

«Da, da! vsa zdravila so zamán!» reče počasi neznana žena. «Noben človek ne more tvojega deteta ozdraviti.»

«Kaj mi pravite!» vzklikne obupno mati. «Moje dete ne sme umreti.»

«Umiri se,» tolaži jo starka, «hvali Boga, da sem prišla v pravem trenutju, sicer bi bilo prepozno. Ker si se mene, čisto neznane žene, usmilila ter me rešila skelečega mrazú, hočem ti to povrniti. Ali si voljna za svoje dete vse storiti?»

«Jaz storim vse za svoje dete,» odgovori odločno mati.

«Toda to bo težavna pot. Samo prava materinska ljubezen more vse premagati. Danes še in takoj sedaj moraš se napotiti k morju. Najti moraš morsko rožo; samo ona bo ozdravila tvojo hčerko. Ne boj se mrzle burje, ne boj se daljnjega pota, ne bolečin, katere boš morala trpeti; napósled se bo vse dobro končalo. Jaz pa hočem med tem pri detetu ostati ter paziti ná-nj. Prej ko bo solnce enkrat zašlo za gore, boš ti zopet tukaj.»

Od kraja mati ni zaupala neznani ženi, a neki notranji glas ji je pravil, rekoč: «Stori to, kar ti pravi žena.»

Njen sklep je bil storjen. K postelji je stopila ter gorko poljubila bolno detece. Iz njenega očesa je kanila svetla solza.

«Pazi tedaj na srcece moje!» rekla je še proseče starki ter zapustila potem sobo. Zunaj je brila ostra burja. Mati ni čutila ledene sape, nego je hitela po poti proti morju. Čudno! saj je bila že več ko dve uri na poti, a do morja še vendar ni dospela. Dozdevalo se ji je, da je zašla. Ustavila se je ter se ozirala na vse strani; toda kraj okoli nje se ji je zdel čisto neznan in tuj. Pred seboj je videla gozd. Obrnila se je že,

da bi hitela nazaj, a notranji glas ji veli: «Le hiti po ti poti!» in revna mati ga je ubogala. Dospela je do gozda ter brez strahú stopila vánj. Nad njo je šumelo drevje. Dolgo je že hodila po gozdu, pa konca še mu vender ni bilo. Tu pride do razpotja. Reva sedaj ni vedela, katero pot bi volila. Na bližnjem drevesu je sedel krokar, ki je glasno vpil: kra, kra! K njemu se obrne mati ter ga vpraša: «Ljubi krokar, povej mi, katera pot vodi k morski roži?»

«K morski roži hočeš?» vpraša jo ptič čudeč se. «Povem ti že, ako mi daš svojo desno roko. Glej, lovec mi je obstrelil desno perot, in zdaj ne morem leteti.»

«Rada ti jo dam, rada,» odgovori mati. V tem hipu je čutila grozno bolečino, in — njene desne roke ni bilo več. Z veje pa je veselo vzletel krokar in rekel ženi: «Hvala ti, žena. Desna pot vodi k morski roži,» ter se je dvignil kvišku v sinji zrak.

Hitela je dalje mati. Čez nekoliko je prišla iz gozda. Pred njo se je razprostirala brezkončna raván. Ondi izza gorá je počasi vzhajalo solnce. Vso noč je tedaj hodila po gozdu. Burja še ni nehala, materi je ravno v obraz brila.

Solnce se je vzdigavalo vedno višje in višje; a morja še ni bilo nikjer. Mati je

zopet prišla do razpotja. Stresla se je uboga žena. «Kam mi je iti?» vzdihnila je bridko. V bližini je zapazila potok, ki je bil z ledom pokrit. Stopila je k njemu ter ga vprašala: «Povej mi, potok, katera pot vodi k morski roži?»

«K morski roži hočeš?» začudi se tudi potok. «Hu, kako me zebe! Takoj ti povem, ako nekoliko trenutij stopiš v mojo vodo.»

Mati je strla ob obrežju led, sezula svoje čevlje ter stopila z golimi nogami v ledeno vodo. In mrzla voda je žuborela okrog njenih nog, ko je ona trepetala prevelikega mrazu.

«Na desno idi!» rekel ji je potok. Komaj se je obula uboga žena; otrple so bile njene noge in vendar je dalje hitela.

«Glej! ondi iz daljine se nekaj blišči. To je morje. Jutranje solnce upira vá-nj svoje žarke in zato se blesti.» Pospešila je korake, da bi preje prišla.

Viharno je bilo morje. Visoko se je vzdigavalo ter je grozno bučalo. Valovi so kipeli kvišku, potem pa se zopet zaganjali proti obrežju, kakor bi hoteli poplaviti vso zemljo. K vihnemu morju je stopila mati.

«Sedaj sem dospela do morja, a morske rože vendar nikjer ni,» pravi mati. Komaj te besede izgovori, vidi pred seboj v vodi veliko ribo. Pomolila je glavo iz vode, rekóč:

«Morsko rožo bi rada? O jaz vem za njo; privedem te k njej, če tudi je danes morje tako viharno, tebi se ničesar hudega ne bo zgodilo. V plačilo mi daj svoje oči; glej, v boju s sovražno ribo sem izgubila obe očesi.»

«Saj ti jih rada dam,» odgovori mati. «Od samega joka so mi že skoro otemnele.»

Izgovorivši zadnje besede, postala je trda tema okoli nje. Uboga žena ni imela več oči.

«Sedi ná-me,» reče ji sedaj riba. Počasi in tipaje je to storila mati. Morje je jelo še hujše bobneti. Mati pa ni trepetala. V duhu je že videla svoje zlato detece zdravo in cvetočega lica. Riba je zmerom dalje in dalje plavala. Zdajci se ustavi ter pravi materi: «Skoro bove pri morski roži. Bog ne daj, da bi se ti ustrašila; kajti od tega odvisi življenje tvojega otroka. Kedar ti bom rekla: «Pripogni se! takoj stori ter sezi z levico v morje.»

Dalje je plula riba. Čudno šumenje in vršenje počí materi na uho. V velikem krogu so se dvigali visoki valovi. Od teh je prihajalo to šumenje. Neustrašeno je plavala riba z materjo skoz te valove. V krogu pa je bilo morje čisto mirno. Niti najmanjšega valčka nisi videl. Ondi na sredini kroga je plavala rudeča cvetlica — morska roža. Počasi je plula riba proti njej. Vršenje v

krogu stoječih valov je naraščalo. Riba je že bila blizu rože.

Zdajci se začuje močan glas: «Morske rože ne damo, ne damo!» Valovi so tako hrumeli, ker so se bali za svojo rožo. Drug glas jim je odgovoril: «Hrumeči valovi, kipeči valovi, pustite rožo ubogi materi!» V tem je riba priplavala do rože, ki se je zibala sem ter tja na površini sinje vode.

«Pripogni se!» rekla je zdajci riba. Hitro in neustrašeno je to storila mati ter skrila rožo v svoje nedrije. Vrnila se je riba. Kakor blisk je sedaj plula proti obrežju. Vsa srečna je stala mati na kopnem. Niti mislila ni, da brez vodje ne more priti domov. Sedaj začuje korake. «Srečno si jo dobila. Ali to rožo ti je priborila samo tvoja ljubezen do svojega deteta,» začuje mati v bližini ter spozna po glasu starko, katero je pustila domá pri svojem otroku. «Sedaj pa le hitive; detece še spi. Hitive, da ne bo prepozno!»

Starka je prijela mater za roko in čudovito hitro ste bili domá. Solnce je ravno zatonilo za gore.

«Deni morsko rožo detetu na prsi ter vlezi zraven njega!» reče stara žena.

Mati je to tipaje storila. Čez nekoliko je tudi ona zaspala. Sanjala je čudne sanje. Duri so se odprle in nekdo stopi v sobo.

«Materinska ljubezen vse premore,» čula je ter spoznala po glasu neznano ženo. «Ko boš jutri vstala, našla boš svoje dete rudečega in cvetočega lica. Tukaj pa sem ti prinesla nekaj. Ná roko, ki si jo dala vranu; ná oči, ki si jih darovala ribi, in ta kamen pošilja ti potok v spomin!» Mati je zopet imela roko in oči. «Bodi srečna!» rekla je starka ter izginila.

Jutranje solnce je vzbudilo mater. Mèla si je oči. Zdelo se ji je, da je samo sanjala o morski roži. Prvi njen pogled je bil na svoje dete. In glej! spavalo je še mirno in sladko. Lice njegovo je bilo rudeče ko cvetoča roža vrtnica in okrog nežnih usten je seval sladek smehljaj. Sedaj se je ganilo. Odprlo je svoja modra očesca ter pogledalo na ljubo mater. Bele ročice je stegnilo proti njej ter z ljubim glasom vzkliknilo: «Mama, mama!» Na svoje srce je pritiskala mati ljubljeno detece. Skoz okno pa je sijalo jutranje solnce. Na mizi se je nekaj bliščalo. Bil je kamen, velik ko jabolko in prozoren ko vrelščina. V njem pa so bile vdolbene besede: «Materinska ljubezen vse premore.»

K a z a l o.

	Stran
Uvod	3
Povodni mož	5
Solnčni kamen	19
Sveti vir	24
Zdravilno jabolko	30
Pogreznjeni grad	37
Živa voda	44
Vile	50
Cvetlica življenja	59
Potočnica	68
Sinica	74
Morska roža	80

